

Lagrådsremiss

Ett stärkt straffrättsligt skydd för blåljusverksamhet och myndighetsutövning

Regeringen överlämnar denna remiss till Lagrådet.

Stockholm den 4 april 2019

Morgan Johansson

Viveca Lång
(Justitiedepartementet)

Lagrådsremissens huvudsakliga innehåll

På flera orter runt om i Sverige förekommer återkommande angrepp på polis, räddningstjänst och ambulanssjukvård. Det är ett allvarligt samhällsproblem att centrala blåljusverksamheter angrips och hindras från att utföra sina uppgifter. Även våld och hot mot myndighetsföreträdare är ett allvarligt problem. Risken för otillbörlig påverkan på myndigheters beslutsfattande måste tas på stort allvar.

För att stärka det straffrättsliga skyddet för de centrala blåljusverksamheterna föreslår regeringen att ett nytt gradindelad brott införs i brottsbalken, *blåljussabotage*. Vad som därigenom straffbeläggs är att angripa eller på annat sätt störa polis, räddningstjänst eller ambulanssjukvård, om gärningen är ägnad att allvarligt försvåra eller hindra utryckningsverksamhet eller brottsbekämpande verksamhet. Om gärningen har medfört betydande skada, utgjort ett led i en brottslighet som utövats i organiserad form, föregåtts av särskild planering eller annars varit av särskilt farlig art ska det dömas för *grovt blåljussabotage*. Straffet för blåljussabotage föreslås vara fängelse i högst fyra år och för grovt blåljussabotage fängelse på viss tid, lägst två och högst arton år, eller på livstid.

För att stärka det straffrättsliga skyddet för myndighetsutövning föreslår regeringen att straffskalan för grovt våld eller hot mot tjänsteman skärps till fängelse i lägst ett och högst sex år.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2020.

Innehållsförteckning

1	Beslut	3
2	Förslag till lag om ändring i brottsbalken	4
3	Ärendet och dess beredning	6
4	Behovet av straffrättsliga åtgärder mot angrepp på blåljusverksamhet	7
4.1	Polisverksamhet, räddningstjänst och ambulanssjukvård	7
4.2	Återkommande angrepp på polisverksamhet, räddningstjänst och ambulanssjukvård	8
4.3	Befintligt straffrättsligt skydd	9
4.4	Det bör införas ett särskilt straffansvar för angrepp på blåljusverksamhet	9
5	Ett stärkt straffrättsligt skydd för blåljusverksamhet	14
5.1	En ny straffbestämmelse om angrepp på blåljusverksamhet	14
5.2	Brottsbeteckningar, straffskalor och kvalifikationsgrunder	22
5.3	Försök, förberedelse och stämpling samt underlåtenhet att avslöja eller förhindra brott	26
6	Ett stärkt straffrättsligt skydd för myndighetsutövning	27
6.1	Allmänna utgångspunkter	27
6.2	Våld eller hot mot tjänsteman och grovt våld eller hot mot tjänsteman	27
6.3	Förgripelse mot tjänsteman och våldsamt motstånd	30
6.4	Regleringen av kategorier med utökat skydd enligt 17 kap. 5 § brottsbalken	31
7	Ett stärkt straffrättsligt skydd även för andra samhällsnyttiga funktioner	32
7.1	Behovet av ett stärkt straffrättsligt skydd	32
7.2	Den föreslagna straffskärpningsgrunden bör inte införas	32
8	Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser	36
9	Ekonomiska konsekvenser	36
10	Författningskommentar	37
Bilaga 1	Sammanfattning av betänkandet Stärkt straffrättsligt skydd för blåljusverksamhet och andra samhällsnyttiga funktioner (SOU 2018:2)	44
Bilaga 2	Betänkandets lagförslag	51
Bilaga 3	Förteckning över remissinstanserna	60

1 Beslut

Regeringen har beslutat att inhämta Lagrådets yttrande över förslag till lag om ändring i brottsbalken.

2 Förslag till lag om ändring i brottsbalken

Härigenom föreskrivs i fråga om brottsbalken

dels att 13 kap. 12 § och 17 kap. 1 § ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas en ny paragraf, 13 kap. 5 c §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

13 kap.

5 c §

Den som angriper eller på annat sätt stör polisverksamhet, räddningstjänst eller ambulanssjukvård genom att

1. använda våld eller hot om våld mot verksamhetens personal eller mot personer som bistår verksamheten,

2. tillgripa eller skada fordon eller annat hjälpmedel som används eller ska användas i verksamheten, eller

3. vidta annan otillbörlig åtgärd döms, om gärningen är ägnad att allvarligt försvåra eller hindra utryckningsverksamhet eller brottsbekämpande verksamhet, för blåljussabotage till fängelse i högst fyra år.

Om brottet är grovt döms för grovt blåljussabotage till fängelse på viss tid, lägst två och högst arton år, eller på livstid. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om gärningen har medfört betydande skada, utgjort ett led i en brottslighet som utövats i organiserad form, föregåtts av särskild planering eller annars varit av särskilt farlig art.

12 §¹

För försök, förberedelse eller stämpling till mordbrand, grov mordbrand, allmänfarlig ödeläggelse, sabotage, grovt sabotage,

För försök, förberedelse eller stämpling till mordbrand, grov mordbrand, allmänfarlig ödeläggelse, sabotage, grovt sabotage,

kapning, sjö- eller luftfartssabotage, flygplatssabotage eller spridande av gift eller smitta eller till förgöring och för underlåtenhet att avslöja eller förhindra sådant brott döms det till ansvar enligt 23 kap.

kapning, sjö- eller luftfartssabotage, flygplatssabotage, *blåljussabotage*, *grovt blåljussabotage* eller spridande av gift eller smitta eller till förgöring och för underlåtenhet att avslöja eller förhindra sådant brott döms det till ansvar enligt 23 kap.

17 kap.

1 §²

Den som med våld eller hot om våld förgriper sig på en tjänsteman i hans eller hennes myndighetsutövning eller för att tvinga tjänstemannen till eller hindra honom eller henne från en åtgärd i myndighetsutövningen eller för att hämnas för en sådan åtgärd döms för våld eller hot mot tjänsteman till böter eller fängelse i högst två år. Detsamma gäller om någon på detta sätt förgriper sig mot en tjänsteman som tidigare har utövat myndighet för vad han eller hon har gjort eller underlåtit att göra i myndighetsutövningen.

Om brottet är grovt döms för grovt våld eller hot mot tjänsteman till fängelse i lägst *sex månader* och högst *fyra* år. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om gärningen

Om brottet är grovt döms för grovt våld eller hot mot tjänsteman till fängelse i lägst *ett* och högst *sex* år. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om gärningen

1. har innefattat våld av allvarligt slag,
2. har innefattat hot som påtagligt har förstärkts med hjälp av vapen, sprängämne eller vapenattrapp eller genom anspelning på ett våldskapital eller som annars har varit av allvarligt slag, eller
3. annars har varit av särskilt hänsynslös eller farlig art.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2020.

² Senaste lydelse 2016:508.

3 Ärendet och dess beredning

Regeringen beslutade den 22 december 2016 att ge en särskild utredare i uppdrag att överväga och föreslå de ändringar som behövs för att åstadkomma ett modernt straffrättsligt skydd för blåljuspersonal och andra samhällsnyttiga funktioner (dir. 2016:115). I uppdraget ingick bl.a. att ta ställning till vilka samhällsnyttiga funktioner som är i behov av ett förstärkt straffrättsligt skydd, överväga om angrepp mot vissa funktioner bör anses som särskilt allvarliga i straffrättsligt hänseende, ta ställning till om det straffrättsliga skyddet bör konstrueras på ett annat sätt än i dag eller behöver omfatta ytterligare brottsliga gärningar och ta ställning till om det finns behov av ytterligare kriminalisering av hindrande av polisens, räddningstjänstens och ambulanssjukvårdens ingripanden eller hjälpinsatser.

Utredningen, som antog namnet Blåljusutredningen, överlämnade i januari 2018 delbetänkandet Stärkt straffrättsligt skydd för blåljusverksamhet och andra samhällsnyttiga funktioner (SOU 2018:2). En sammanfattning av betänkandet finns i *bilaga 1*. Betänkandets lagförslag finns i *bilaga 2*. Betänkandet har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 3*. Remissyttrandena finns tillgängliga i Justitiedepartementet (Ju2018/00485/L5).

Utredningens slutbetänkande Vissa polisfrågor – säkerhet vid förhör samt kränkingsersättning (SOU 2018:75), som avser andra frågor än de nu aktuella, överlämnades i september 2018. Förslagen i det betänkandet bereds separat i Regeringskansliet.

Riksdagen har tillkännagett för regeringen

- att våld mot tjänsteman bör få en egen brottsrubricering där straffet ska vara minst sex månaders fängelse,
- att våld eller hot mot personal inom räddningstjänsten och hälso- och sjukvården bör straffas lika hårt som våld eller hot mot polisen och att det bör införas ett nytt brott, våld mot alarmeringstjänstpersonal, där det inte uppställs något krav på att angreppet sker mot någon i dennes myndighetsutövning,
- att en ny brottsrubricering, försvårande av utryckning, bör övervägas samt
- att det bör införas en särskild straffskärpningsgrund som innebär att alla brott som innefattar ett angrepp mot viktiga samhällsfunktioner leder till skärpta straff (bet. 2016/17:JuU16 punkt 24, rskr. 2016/17:211).

Riksdagen har vidare tillkännagett för regeringen

- att ett särskilt brott ska omfatta angrepp mot personal inom hälso- och sjukvården samt
- att våld mot personal inom hälso- och sjukvården och andra vitala samhällsfunktioner ska ha ett minimistraff på sex månaders fängelse (bet. 2017/18:JuU14 punkt 14, rskr. 2017/18:240).

Regeringen bedömer att de delar av det första tillkännagivandet som redovisas i tredje och fjärde strecksatserna tillgodoses genom förslaget att införa ett nytt brott med beteckningen blåljussabotage (se vidare om detta förslag i avsnitt 5). I resterande delar avser regeringen att återkomma till riksdagen.

4 Behovet av straffrättsliga åtgärder mot angrepp på blåljusverksamhet

4.1 Polisverksamhet, räddningstjänst och ambulanssjukvård

Polisverksamhet, räddningstjänst och ambulanssjukvård utgör de centrala blåljusverksamheterna. Polisverksamheten syftar till att upprätthålla allmän ordning och säkerhet samt i övrigt tillförsäkra allmänheten skydd och annan hjälp (jfr 1 § polislagen [1984:387]). Till Polismyndighetens uppgifter hör bl.a. att förebygga, förhindra och upptäcka brottslig verksamhet och andra störningar av den allmänna ordningen eller säkerheten, övervaka den allmänna ordningen och säkerheten och ingripa när störningar har inträffat, utreda och beivra brott som hör under allmänt åtal samt lämna allmänheten skydd, upplysningar och annan hjälp (se 2 § polislagen). Till Säkerhetspolisens uppgifter hör bl.a. att förebygga, förhindra och upptäcka brottslig verksamhet som innefattar brott mot rikets säkerhet eller terrorbrott samt att utreda och beivra sådana brott (se 3 § polislagen).

Räddningstjänst bedrivs enligt lagen (2003:778) om skydd mot olyckor och syftar till att bereda människors liv och hälsa samt egendom och miljö ett tillfredsställande och likvärdigt skydd mot olyckor (jfr 1 kap. 1 § lagen om skydd mot olyckor). Staten och kommunerna ska ansvara för räddningsinsatser vid olyckor eller överhängande fara för sådana för att hindra och begränsa skador på människor, egendom eller miljön. Vissa räddningsinsatser enligt lagen utförs även om det inte inträffat någon olycka eller föreligger överhängande fara för en sådan. Det gäller fjäll-, flyg- och sjöräddningstjänst samt efterforskning av försvunna personer (se 1 kap. 2 § och 4 kap. 1–4 §§ lagen om skydd mot olyckor). Polismyndigheten ansvarar för fjällräddningstjänst, Sjöfartsverket ansvarar för flyg- och sjöräddningstjänst, Kustbevakningen ansvarar för miljöräddningstjänst till sjöss och länsstyrelserna ansvarar för räddningstjänst vid utsläpp av radioaktiva ämnen. Polismyndigheten ansvarar även för efterforskning av personer som försvunnit på annan plats än vad som omfattas av fjäll-, flyg- eller sjöräddning (se 4 kap. förordningen [2003:789] om skydd mot olyckor). Kommunen ansvarar för all övrig räddningstjänst inom kommunen. Till såväl den statliga som den kommunala räddningstjänstens uppgifter hör att ha ständig beredskap för och förmåga att kunna genomföra räddningsinsatser (jfr 1 kap. 3 § lagen om skydd mot olyckor). Kommunen ansvarar även för förebyggande verksamhet (se 3 kap. 1–6 §§ lagen om skydd mot olyckor).

Ambulanssjukvårdens uppdrag är att utföra hälso- och sjukvård i eller i anslutning till ambulans. Med ambulans avses transportmedel avsett och utrustat för ambulanssjukvård och transport av sjuka och skadade (jfr Socialstyrelsens föreskrifter [SOSFS 2009:10] om ambulanssjukvård m.m.).

4.2 Återkommande angrepp på polisverksamhet, räddningstjänst och ambulanssjukvård

Utredningen har haft i uppdrag att kartlägga förekomsten av angrepp riktade mot blåljusverksamhet. Utredningen beskriver att en entydig bild har framträtt. Utöver den typ av våld och hot som ibland utövas av personer som blir föremål för ett polisingripande förekommer, främst i de områden som Polismyndigheten definierat som utsatta, återkommande angrepp på blåljusverksamhet genom bl.a. stenkastning mot polis, räddningstjänst och ambulanssjukvård. Även skottlossning och sprängattentat mot polishus har förekommit och i ett fall har en handgranat kastats så att den detonerade i anslutning till ett polisfordon i vilket flera polismän befann sig. Fenomenet har existerat sedan ett antal år tillbaka och varierar i frekvens över tiden. Förekomsten har lett till att det från arbetsgivarnas sida har vidtagits skyddsåtgärder i form av exempelvis förstärkning av fordon, personlig skyddsutrustning och ändrade rutiner.

Gärningsmännen är många gånger unga och inte sällan framstår angreppen som planerade och organiserade. Det är dock svårt att ha någon säker uppfattning om vilka orsaker som ligger bakom angrepp i det enskilda fallet. Motiv kan vara att försöka hindra ingripanden från polisens sida, att markera ett upplevt ägarskap över ett visst område, att markera mot tidigare polisinsatser mot kriminella i ett område eller att uttrycka missaktning mot samhällets företrädare. Stenkastning mot räddningstjänst och ambulans kan i vissa fall ske i syfte att locka en polispatrull till en viss plats såsom den egentliga måltavlan för angreppet. Det förekommer också att bränder anläggs, t.ex. i en container, eller att falska larm rings in i syfte att få polis eller räddningstjänst att åka in i ett område där de sedan angrips.

Förutom våld och hot förekommer skadegörelse på och stölder ur fordon. Det kan gälla såväl polisbilar som brandbilar och ambulanser. Exempel på vad som stjäls är verktyg och sjukvårdsutrustning. På flera platser kan polisbilar, brandbilar och ambulanser inte lämnas obevakade medan personalen fullgör sitt uppdrag. Det innebär att en insats måste planeras så att viss personal kan avdelas för att enbart vakta de fordon som medförts till platsen.

Angreppen mot blåljusverksamheterna har fått till följd att det vid olika tillfällen krävts att ett särskilt säkerhetstänkande måste tillämpas i samband med genomförande av uppdrag i vissa områden. Polisen måste beräkna en tillräckligt stor styrka vid ett ingripande för att också kunna hantera hot och våld även från andra än dem som ingripandet riktar sig mot. Räddningstjänst och ambulans måste ibland avvakta med att köra in i ett område tills polisen har gett klartecken att köra vidare. I vissa fall har polisen fått vända om och invänta förstärkning på grund av angrepp. Räddningstjänst har av samma skäl fått avbryta pågående insatser och lämna platsen. Angreppen kan naturligtvis även leda till skador, rädsla och obehag för de personer inom blåljusverksamheterna som drabbas.

Förutom risk för direkta skador på personer och egendom medför angreppen alltså en ökad resursåtgång hos främst polisen genom att fler personer och fordon måste avdelas för att genomföra ett uppdrag. Risken att utsättas för våld eller hot försvårar också för polis, räddningstjänst och ambulanssjukvård att kunna fullgöra sina respektive uppdrag. Även om

polis, räddningstjänst och ambulanssjukvård gör sitt yttersta för att, också under svåra förhållanden, genomföra och fullfölja uppdrag som syftar till att rädda liv eller egendom, medför angrepp av det slag som nu beskrivits typiskt sett en betydande risk för att verksamheterna allvarligt hindras eller försvåras. Detta innebär i sin tur att de personer som är i behov av hjälp från polis, räddningstjänst eller ambulanssjukvård kan drabbas. I allvarliga fall kan många människors liv stå på spel och mycket stora värden riskera att gå om intet, när en räddningsinsats eller ett polisingripande försenas eller uteblir.

4.3 Befintligt straffrättsligt skydd

Angrepp på polis, räddningstjänst och ambulanssjukvård är genom olika bestämmelser redan i dag straffbart. Någon mer övergripande straffbestämmelse som tar sikte på att skydda polis, räddningstjänst eller ambulanssjukvård och deras samhällsnyttiga funktioner finns dock inte.

Att med våld eller hot angripa blåljuspersonal är straffbart som misshandel eller olaga hot enligt bestämmelser i 3 kap. respektive 4 kap. brottsbalken. Därtill kommer det förstärkta skyddet för angrepp vid myndighetsutövning enligt bestämmelserna i 17 kap. brottsbalken. Det förstärkta straffrättsliga skydd avseende våld och hot mot tjänsteman som finns i 17 kap. brottsbalken är dock som regel inte tillämpligt på verksamheterna inom räddningstjänst och ambulanssjukvård under uttryckning.

Att tillgripa samhällsnyttig egendom är straffbart enligt bestämmelser i 8 kap. brottsbalken. Det är vidare straffbart som skadegörelse eller grov skadegörelse enligt 12 kap. 1 eller 3 § brottsbalken att t.ex. genom stenkastning eller på annat sätt skada ett utryckningsfordon, en tjänstehund eller en polishäst. Den som förstör eller skadar sådan egendom som har avsevärd betydelse för upprätthållande av allmän ordning eller säkerhet, eller allvarligt stör eller hindrar användningen av sådan egendom kan dömas för sabotage enligt 13 kap. 4 § brottsbalken. För att nå upp till sabotage måste gärningen dock vara förhållandevis kvalificerad. Lösa föremål såsom ett enskilt fordon kan som regel inte vara föremål för en sabotagehandling.

Ytterligare straffbestämmelser i brottsbalken kan komma att aktualiseras beroende på situationen, exempelvis mordbrand enligt 13 kap. 1 §, allmänfarlig ödeläggelse enligt 13 kap. 3 § eller våldsamt upplopp enligt 16 kap. 2 §. Samtliga dessa bestämmelser kräver emellertid att vissa särskilda förutsättningar är uppfyllda. För ansvar för våldsamt upplopp krävs t.ex. att gärningen begås av en folksamling.

4.4 Det bör införas ett särskilt straffansvar för angrepp på blåljusverksamhet

Regeringens bedömning: Det bör införas ett särskilt straffansvar för angrepp på polisverksamhet, räddningstjänst och ambulanssjukvård.

Utredningens bedömning stämmer överens med regeringens.

Remissinstanserna: En majoritet av remissinstanserna delar utredningens bedömning eller har ingen invändning mot den. *Riksdagens ombudsmän, Malmö tingsrätt, Göteborgs tingsrätt* och *Umeå tingsrätt* invänder dock mot bedömningen och anför bl.a. att de gärningar som skulle falla in under ett nytt brott i allt väsentligt redan är straffbelagda och att en ny bestämmelse därför skulle ge upphov till en rad konkurrenssituationer som försvårar straffsystemets överblickbarhet. Malmö tingsrätt anger att avsikten främst förefaller vara att understryka allvaret i brott som begås mot blåljuspersonal och att skärpa de straff som kan komma ifråga vid sådan brottslighet. För att uppnå det målet och undvika de konkurrensfrågor som skulle bli en nödvändig följd av en ny straffbestämmelse, vore det enligt tingsrätten lämpligare att införa en ny straffskärpningsgrund i 29 kap. 2 § brottsbalken. Även *Lunds universitet (Juridiska fakulteten)* invänder mot bedömningen. Universitetet är av uppfattningen att utredningen inte presenterar några övertygande skäl som motiverar ytterligare kriminalisering. Enligt universitetet skulle en ny straffbestämmelse inte påverka eller förändra de mekanismer som är grogrund, orsaker och ursprung till den sociala oro som tar sig uttryck genom t.ex. stenkastning eller våld mot blåljusverksamhet och andra viktiga samhällsfunktioner. Universitetet anför att en ny straffbestämmelse således saknar förankring i vetenskaplig kriminologisk kunskap angående orsaker till och arbetet mot ifrågavarande brottslighet.

Örebro tingsrätt, som anser att bedömningen är ändamålsenlig och väl avvägd, understryker att för att komma åt grundorsaken till angreppen på blåljusverksamhet krävs ytterligare åtgärder utöver lagstiftning. *Brottsförebyggande rådet* anför att det inte framgår av betänkandet hur stort problemet med angrepp på blåljusverksamhet är eller om det är ökande. Brottsförebyggande rådet anger att utredningen inte heller redogör för i vilken mån befintlig lagstiftning leder till lagföring i dessa situationer eller varför den annars inte gör det. Enligt Brottsförebyggande rådet skulle en ny straffbestämmelse troligen inte i sig leda till minskning av denna typ av brottslighet. För att komma till bukt med att företrädesvis unga pojkar förstör utryckningsfordon och hotar viktiga samhällsfunktioner krävs enligt Brottsförebyggande rådet sannolikt även helt andra åtgärder, särskilt i utsatta områden. Även *Akademikerförbundet SSR* påtalar behovet av andra åtgärder än straffrättsliga.

Försvarsmakten anför att om en ny straffbestämmelse avgränsas endast med beaktande av de två faktorer som enligt utredningen särskiljer blåljusverksamhet från andra verksamheter – dvs. att verksamheten är minutoperativ och utförs mobilt med relativt små enheter – finns det skäl att överväga om omfattningen ska utvidgas. Enligt Försvarsmakten finns det fler funktioner som utmärks av dessa två faktorer, t.ex. ordningsvakter inom kollektivtrafiksystem, Tullverkets och Kustbevakningens tjänstemän samt de civila och militära skyddsvakter som bevakar Försvarsmaktens objekt. *Kriminalvården* anser att det, med hänsyn till de likheter som finns mellan framförallt dess transportverksamhet och blåljusverksamhet, inte framstår som motiverat att den straffrättsliga reaktionen på angrepp riktade mot de olika verksamheterna skiljer sig åt. Enligt Kriminalvården finns det behov av ett motsvarande straffrättsligt skydd även för den verksamhet som Kriminalvården bedriver. Kriminalvården framhåller vidare att

myndigheten utför transporter av frihetsberövade som överlämnats av Polismyndigheten och att utredningens förslag innebär att samma transporter kommer att ha olika straffrättsligt skydd beroende på vilken myndighet som genomför dem. *Sjöfartsverket* ser en trend av ökat sabotage mot egendom som hyrs eller ägs av myndighetens frivilliga resurser och anser att ett stärkt skydd även för frivilligorganisationer bör övervägas. *Tullverket* framhåller bl.a. att tulltjänstemän inte sällan genomför operativa insatser tillsammans med polisen varför det blir egendomligt att polisen ges ett mer övergripande och heltäckande straffrättsligt skydd jämfört med tulltjänstemän i sådana situationer. Mot bakgrund av det och de erfarenheter Tullverket har av hot och våld mot tjänstemän och skadegörelse på myndighetens egendom är Tullverket mycket kritiskt till att myndigheten inte omfattas av det mer övergripande och heltäckande straffrättsliga skyddet som föreslås med ett nytt brott. Enligt myndigheten bör frågan om straffbestämmelsens omfång utredas vidare. *Kustbevakningen* påpekar att myndighetens uppdrag omfattar bl.a. miljöräddning och livräddning till sjöss, kontroll och tillsyn samt ett allt större uppdrag inom brottsbekämpning. Enligt Kustbevakningen är det viktigt att Kustbevakningen omfattas av det nya brottet för samtliga angivna arbetsuppgifter och inte bara vid miljöräddningstjänst till sjöss. Kustbevakningen anger att myndighetens tjänstemän uttryckt en oro över utsatthet som främst består i att det är långt till förstärkande enheter i arbetet till havs och ute i skärgårdarna. Därutöver påpekar Kustbevakningen att myndighetens arbete ofta sker minutoperativt samt att myndighetens personal ofta råkar ut för hot. *TULL-KUST* anför att även de som arbetar som tjänstemän inom Tullverket och Kustbevakningen är blåljuspersonal och att även Tullverket och Kustbevakningen bör omfattas av det mer övergripande och heltäckande straffrättsliga skyddet som föreslås av utredningen. *Säkerhetsföretagen* anser att även bevakningspersonal, som utsätts för liknande brott som blåljuspersonal, bör omfattas av den föreslagna bestämmelsen. *SOS Alarm* framför att allvarliga hot riktas mot SOS-operatörer i syfte att påverka beslutsfattandet och att även hot mot SOS-operatörer bör omfattas av det nya brottet. *Jusek* är av uppfattningen att samtliga delar av rättsväsendet bör ha samma starka skydd och att en ny straffbestämmelse även ska omfatta t.ex. domare, åklagare och civilanställda inom Polismyndigheten. *Svenska Transportarbetarförbundet* föreslår att en ny straffbestämmelse ska omfatta även av polis förordnad personal och således vara tillämplig även då t.ex. ordningsvakter blir hindrade att utöva sitt yrke. *Stockholms läns landsting* anser att ett nytt brott även ska omfatta annan samhällsviktig personal och dess fordon, bl.a. trafikentreprenörer och ordningsvakter inom Storstockholms Lokaltrafik samt spårtrafikföretagens blåljuspersonal. Landstinget anger vidare att det finns flera mobila vårdnivåer än ambulanssjukvård och att också angrepp mot jourläkarbilar bör omfattas av bestämmelsen. Även *Sveriges Kommuner och Landsting* ifrågasätter om utredningens avgränsning till ambulanssjukvård är ändamålsenlig. Sveriges Kommuner och Landsting anger att det förekommer akuta utryckningar även i andra fordon än dem som är att beteckna som ambulans, t.ex. i läkarbil, och att angrepp mot personal i såväl ambulanser som i andra utryckningsfordon bör omfattas av

straffbestämmelsen. *Röda Korset* anser att all sjukvårdsverksamhet bör åtnjuta samma skydd mot våld som ambulanssjukvård.

Skälen för regeringens bedömning

Det finns behov av ytterligare kriminalisering

I likhet med utredningen anser regeringen att det är ett allvarligt samhällsproblem att polisverksamhet, räddningstjänst och ambulanssjukvård utsätts för återkommande angrepp. Som framgår ovan saknas det en övergripande och heltäckande straffrättslig reglering som direkt syftar till att skydda de samhällsnyttiga funktioner som blåljusverksamheterna utgör. Enligt regeringen speglar de befintliga straffbestämmelser som kan vara tillämpliga inte heller alltid allvaret i att angripa blåljusverksamhet. Mot den bakgrunden anser regeringen att det är angeläget att stärka det straffrättsliga skyddet mot angrepp på blåljusverksamhet. Vad *Brottsförebyggande rådet* anför om utredningens kartläggning av det aktuella problemet och av tillämpningen av gällande rätt föranleder inte regeringen att göra en annan bedömning.

Utredningen gör bedömningen att ett heltäckande straffrättsligt skydd bör tillskapas genom en ny straffbestämmelse. I likhet med bl.a. *Riksdagens ombudsmän* och *Malmö tingsrätt* konstaterar regeringen att tillämpningsområdet för en ny straffbestämmelse i viss utsträckning kommer att överlappa tillämpningsområdet för andra brott. För att undvika konkurrensfrågor förespråkar *Malmö tingsrätt* en ny straffskärpningsgrund i stället för ett nytt brott. Regeringen, som vill åstadkomma en påtaglig straffhöjning, anser dock att en straffskärpningsgrund vore en mindre lämplig lösning. Även om utgångspunkten är att överlappande straffbestämmelser bör undvikas förekommer det situationer där det finns behov av ett brott som delvis utgör en kvalificerad form av andra brott. Förhållandet mellan brotten hanteras i sådana fall av den straffrättsliga konkurrensläran. Regeringen instämmer alltså i utredningens bedömning att ett starkt straffrättsligt skydd för blåljusverksamhet bäst åstadkoms genom ytterligare kriminalisering. Att konkurrenssituationer aktualiseras utgör enligt regeringen inte skäl att avstå från att föreslå en särskild straffbestämmelse.

Som bl.a. *Lunds universitet (Juridiska fakulteten)*, *Örebro tingsrätt* och *Brottsförebyggande rådet* framhåller är problematiken givetvis inte sådan att den kan lösas enbart genom straffrättsliga åtgärder. I synnerhet måste situationen i de områden som Polismyndigheten definierat som utsatta mötas med insatser från många sektorer i samhället, för att exempelvis stärka tilltron till myndigheter och skapa reella möjligheter att komma in på arbetsmarknaden. Enligt regeringen är det dock av vikt att det därutöver finns ett starkt straffrättsligt skydd mot angrepp på central blåljusverksamhet. Utöver att bidra till att blåljusverksamheterna kan fullgöra sina samhällsviktiga uppdrag kan ett särskilt straffrättsligt skydd för funktionerna leda till att tryggheten hos och respekten för de personer som arbetar inom verksamheterna ökar. Trygghet hos personalen och respekt för yrkesrollerna är i sig väsentligt för att långsiktigt kunna upprätthålla en hög kvalitet hos de olika funktionerna inom blåljusverksamheterna.

En ny reglering bör inriktas på polisverksamhet, räddningstjänst och ambulanssjukvård

Utredningen anser att en ny straffbestämmelse ska omfatta polis, räddningstjänst och ambulanssjukvård. Vissa remissinstanser påpekar att det finns ett flertal personalkategorier utöver blåljuspersonal som i varierande utsträckning blir utsatta för våld och hot. Att personer utsätts för våld och hot i sin yrkesutövning är naturligtvis mycket allvarligt. Syftet med den nu aktuella kriminaliseringen är emellertid inte att stärka skyddet för enskilda personer utan för viss verksamhet.

Enligt utredningen intar de centrala blåljusverksamheterna, dvs. polis, räddningstjänst och ambulanssjukvård, av följande skäl en särställning. För det första är delar av verksamheterna minutoperativa. Varje fördröjning i genomförandet av ett uppdrag kan få stora och ödesdigra konsekvenser för de intressen som verksamheten ska skydda, ytterst människors liv och hälsa. Detta innebär att det, till skillnad från i många andra verksamheter, inte är lämpligt att utan vidare avvakta med eller avbryta ett uppdrag tills hotet avväjts eller ytterligare skyddsåtgärder vidtagits. För det andra utövas blåljusverksamheterna mobilt och med relativt små enheter. Det betyder att det är svårt att minska eller undanröja riskerna för hot eller våld genom förebyggande åtgärder såsom förstärkt skalskydd på byggnader, inpasseringskontroll, inhägnader och ordningsvakter. Till detta kommer att olika enheter inom en blåljusverksamhet kan behöva tas i anspråk på skilda platser samtidigt, vilket betyder att den samlade kapaciteten kan minska väsentligt om en större styrka än vad som är nödvändigt för att klara uppdraget som sådant av säkerhetsskäl behöver avdelas för ett enskilt uppdrag.

Ett antal remissinstanser, bl.a. *Tullverket*, *Kustbevakningen* och *Kriminalvården*, framför att även deras verksamhet är i behov av ett mer övergripande och heltäckande straffrättsligt skydd och därför bör omfattas av en ny kriminalisering. Här kan det konstateras att det givetvis finns andra skyddsvärda verksamheter än de som bedrivs av polis, räddningstjänst och ambulanssjukvård. Som några av remissinstanserna påpekar finns det dessutom andra myndigheter än Polismyndigheten och Säkerhetspolisen som bedriver brottsbekämpande verksamhet, bl.a. *Tullverket* och *Kustbevakningen*. Utredningens kartläggning, som visar på återkommande angrepp på polis, räddningstjänst och ambulanssjukvård, ger dock inte stöd för att det finns behov av en utökad kriminalisering för andra verksamheter. Regeringen delar vidare utredningens bedömning att de centrala blåljusverksamheterna polis, räddningstjänst och ambulanssjukvård i viss mån intar en särställning. Som *Försvarsmakten* påtalar finns det visserligen annan verksamhet som stundtals är tidskritisk och utövas mobilt i små enheter. I likhet med utredningen konstaterar regeringen emellertid att när det gäller polis, räddningstjänst och ambulanssjukvård avser de intressen verksamheterna ska skydda ytterst människors liv och hälsa. Att polisverksamhet, räddningstjänst och ambulanssjukvård fungerar väl har vidare avgörande betydelse inte bara för enskilda nödställda utan också för samhällets samlade skydd mot hot från olyckor, kriser och påfrestningar. Utredningen lämnar heller inte något förslag om ett förstärkt straffrättsligt skydd för andra utpekade verksamheter än polis, räddningstjänst och ambulanssjukvård. Det saknas

därför beredningsunderlag för att i detta sammanhang ta ställning till frågan om även annan verksamhet bör omfattas av det nya brottet.

Som *Sveriges Kommuner och Landsting* och *Stockholms läns landsting* påpekar innebär avgränsningen till ambulanssjukvård att annan mobil sjukvårdsverksamhet faller utanför en ny kriminalisering. Regeringen har förståelse för remissynpunkten att även annan utryckningsverksamhet inom sjukvården bör omfattas. När det gäller annan prehospital verksamhet än ambulanssjukvård saknas dock en enhetlig organisation och struktur i landet. Enligt regeringen är det av största vikt att en ny bestämmelse uppfyller de krav på en tydlig avgränsning av det straffbara området som gäller för all straffrättslig lagstiftning. Mot den bakgrunden delar regeringen utredningens bedömning att en ny kriminalisering i detta hänseende bör begränsas till ambulanssjukvård.

Sammanfattningsvis anser regeringen, till skillnad från flera remissinstanser, att en ny reglering bör inriktas på att enbart omfatta polisverksamhet, räddningstjänst och ambulanssjukvård. Med en sådan avgränsning ökar också möjligheten att åstadkomma en reglering som uppfyller de krav på precision och förutsebarhet som ställs inom straffrätten. Som *Tullverket* lyfter fram finns situationer då andra funktioner bistår blåljusverksamhet. Som exempel kan nämnas situationer då tulltjänstemän bistår polisen vid en insats eller, som *Sjöfartsverket* är inne på, då frivilliga resurser bistår räddningstjänsten vid en insats. Det är rimligt att även angrepp på de andra funktionerna i sådana situationer bör kunna omfattas av en ny straffbestämmelse (se vidare angående detta i avsnitt 5.1).

5 Ett stärkt straffrättsligt skydd för blåljusverksamhet

5.1 En ny straffbestämmelse om angrepp på blåljusverksamhet

Regeringens förslag: Ett nytt brott införs i 13 kap. brottsbalken. Brottet ska träffa den som angriper eller på annat sätt stör polisverksamhet, räddningstjänst eller ambulanssjukvård genom att

- använda våld eller hot om våld mot verksamhetens personal eller mot personer som bistår verksamheten,
- tillgripa eller skada fordon eller annat hjälpmedel som används eller ska användas i verksamheten, eller
- vidta någon annan otillbörlig åtgärd.

Straffansvar ska gälla endast om gärningen är ägnad att allvarligt försvåra eller hindra utryckningsverksamhet eller brottsbekämpande verksamhet.

Utredningens förslag stämmer i huvudsak överens med regeringens även om den lagtekniska utformningen i flera delar är annorlunda. Utredningen föreslår att regleringen ska träffa den som angriper eller

annars stör polis, räddningstjänst eller ambulanssjukvård genom att använda våld eller hot om våld mot dess personal, tillgripa eller skada fordon eller annat hjälpmedel eller vidta annan otillbörlig åtgärd samt att straffansvar ska gälla endast om gärningen är ägnad att allvarligt hindra eller försena genomförandet av ett uppdrag.

Remissinstanserna: En majoritet av remissinstanserna tillstyrker eller har ingen invändning mot utredningens förslag. *Riksdagens ombudsmän, Malmö tingsrätt, Göteborgs tingsrätt, Umeå tingsrätt* och *Lunds universitet (Juridiska fakulteten)*, som på sätt som redovisas i avsnitt 4.4 invänder mot bedömningen att det bör införas en ny straffbestämmelse, avstyrker dock förslaget.

Försvarsmakten argumenterar för att även militärpoliser bör omfattas av det av utredningen föreslagna rekviritet polis. *Räddningstjänsten Storgöteborg* framhåller att begreppet räddningstjänst inte bör användas enligt definitionen räddningsinsats utan i vidare bemärkelse då räddningstjänst även utgör namnet på den organisation som vanligtvis svarar för att såväl förebygga som att hindra och begränsa skador på människor, egendom och miljö till följd av olyckor. Förbundet anför att räddningstjänst i vidare bemärkelse kan definieras som den helhet som består av förberedelser och beredskap för samt genomförande av en räddningsinsats. Några av räddningstjänstförbunden påpekar att den kommunala räddningstjänsten ska ansvara för räddningsinsatser vid olyckor eller överhängande fara för olyckor för att hindra eller begränsa skador på människors egendom eller miljö, och att även miljöuppdrag därför bör omfattas av bestämmelsen. *Åklagarmyndigheten* anser att det bör förtydligas vilka mer specifika räddningsinsatser utöver brandförsvaret som anses ingå i begreppet räddningstjänst. *Räddningstjänsten Syd* framhåller att räddningstjänsten har erfarenhet av angrepp riktade mot verksamheten såväl under pågående räddningsuppdrag som under andra uppdrag som dagligen genomförs av räddningstjänstens personal. Förbundet förklarar att räddningstjänstens personal ofta är ute i samhället och informerar, orienterar, utreder eller genomför återbesök efter inträffade händelser och att det är av stor vikt att verksamhetens breda uppdrag ses som sammanhängande aktiviteter. Enligt förbundet genomförs detta arbete samtidigt som beredskapen för olyckor och bränder upprätthålls. *Södra Älvsborgs Räddningstjänstförbund* påpekar att även angrepp på räddningstjänsten före påbörjad och efter avslutad räddningsinsats kan medföra att räddningstjänsten inte kan fullgöra sina uppdrag enligt lagen om skydd mot olyckor och att det nya brottet därför bör omfatta en större del av räddningstjänstens verksamhet. Även *Myndigheten för samhällsskydd och beredskap* anser att det är angeläget att brottet är tillämpligt också på andra situationer än sådana som definieras som räddningsinsats enligt lagen om skydd mot olyckor. Som exempel anger myndigheten objektorientering eller andra uppgifter som syftar till att förbereda effektiva insatser och uppgifter där ett angrepp eller störande mot räddningstjänst skulle kunna vara ägnat att allvarligt förhindra eller försena genomförandet av dess uppdrag. *Stockholms läns landsting* framhåller att det bör tydliggöras när ett ambulanssjukvårdsuppdrag ska anses avslutat och övergått i vanlig sjukvård. *Räddningstjänsten Storgöteborg* förutsätter att all personal från räddningstjänstens organisation, frivilliga räddningsvårn som uttagits med

tjänsteplikt enligt lagen om skydd mot olyckor och entreprenörer, exempelvis förare till kranbilar, som anlitats av räddningstjänsten, är att betrakta som blåljuspersonal som omfattas av bestämmelsen.

Hovrätten för Västra Sverige och *Polisförbundet* anser att det bör övervägas om rekvisitet allvarligt ska tas bort ur straffbestämmelsen. De anger att utredningens avsikt synes vara att undanta bagatellartade gärningar från straffansvar och att det med den föreslagna lydelsen är tänkbart att bestämmelsen kommer att omfatta en snävare krets av gärningar än vad som avsetts. Enligt *Polisförbundet* bör lagtexten i stället utformas så att endast bagatellartade gärningar undantas.

Tullverket tycker att det är motsägelsefullt att utredningen framhåller att blåljusverksamheterna intar en särställning – bl.a. därför att verksamheterna är minuteroperativa och de intressen som de ska skydda ytterst gäller människors liv och hälsa – samtidigt som utredningen anger att rekvisitet uppdrag inte enbart är begränsat till akuta insatser utan även kan omfatta att hämta någon till ett förhör eller att genomföra en brottsplatsundersökning. *Göteborgs tingsrätt* lyfter fram samma omständigheter och anger att det inte är tillräckligt tydliggjort vad som avses med genomförandet av ett uppdrag.

Hovrätten för Västra Sverige och *Hovrätten över Skåne och Blekinge* påpekar att det enligt utredningen krävs att angreppet kommer från en utomstående person för att det ska utgöra ett brott enligt den föreslagna bestämmelsen. Enligt hovrätterna bör denna avgränsning komma till uttryck i lagtexten. *Göteborgs tingsrätt* konstaterar att det enligt utredningen har betydelse för frågan om ett angrepp från en folksamling ska anses utgöra ett brott enligt den föreslagna bestämmelsen, om den blåljuspersonal som angreppet riktas mot har haft till uppdrag att just hantera folksamlingen. Tingsrätten ställer sig tveksam till att syftet med det enskilda uppdraget ska vara direkt avgörande för vilken straffbestämmelse som ska äga tillämpning. Enligt *Räddningstjänsten Storgöteborg* är alla som saboterar räddningstjänstens räddningsinsats att betrakta som utomstående.

Skälen för regeringens förslag

Begreppen polisverksamhet, räddningstjänst och ambulanssjukvård

Utredningen använder begreppet polis i den föreslagna lagtexten och anger att det är ett kollektivt begrepp för att beteckna såväl Polismyndigheten och Säkerhetspolisen som enskilda polismän. Som *Försvarsmakten* framhåller är en militärpolis i vissa situationer att anse som polisman (se 1 och 11 §§ i förordningen [1980:123] med reglemente för militärpolisen). Enligt regeringen bör en ny straffbestämmelse emellertid inte primärt gå ut på att skydda enskilda polismän. Skyddsintresset för en ny straffbestämmelse är de nämnda blåljusverksamheterna. Straffbestämmelsen bör därför ta sikte på den verksamhet som bedrivs av Polismyndigheten och Säkerhetspolisen (jfr 1 § polislagen). Regeringen föreslår mot denna bakgrund att begreppet polisverksamhet används i lagtexten. Angrepp som riktas mot enskilda polismän kan dock givetvis utgöra ett angrepp på polisverksamhet och kommer därmed omfattas av straffansvar (se vidare nedan).

Utredningen avser med begreppet räddningstjänst de räddningsinsatser som staten eller kommunerna ska ansvara för enligt lagen om skydd mot olyckor. I likhet med flera remissinstanser anser regeringen dock att begreppet bör ha en vidare definition för att syftet med den nya straffbestämmelsen ska uppnås. Enligt regeringen bör med räddningstjänst avses den verksamhet som bedrivs enligt lagen om skydd mot olyckor och som går ut på att dels upprätthålla ständig beredskap för och förmåga att effektivt kunna genomföra räddningsinsatser, dels genomföra räddningsinsatser (jfr 1 kap. 2 och 3 §§ lagen om skydd mot olyckor).

Regeringen instämmer i utredningens bedömning att med ambulanssjukvård bör avses hälso- och sjukvårdsverksamhet som utförs i eller i anslutning till ambulans och att med ambulans bör avses transportmedel avsett och utrustat för ambulanssjukvård och transport av sjuka och skadade (jfr Socialstyrelsens föreskrifter [SOSFS 2009:10] om ambulanssjukvård m.m.). För att syftet med den nya straffbestämmelsen ska uppnås bör emellertid enligt regeringen med begreppet ambulanssjukvård även avses den verksamhet som går ut på att upprätthålla ständig beredskap för och förmåga att effektivt kunna genomföra sådana insatser.

Straffbestämmelsen bör omfatta gärningar som innebär att blåljusverksamheten angrips eller på annat sätt störs

Det primära skyddsintresset för en ny reglering är att säkerställa att polisverksamhet, räddningstjänst och ambulanssjukvård inte hindras eller försvåras på grund av brottsliga angrepp eller andra störningar. Straffbestämmelsen bör därför till att börja med omfatta våld eller hot om våld mot personer som verkar inom polisverksamhet, räddningstjänst eller ambulanssjukvård. Med våld bör avses detsamma som i bestämmelsen om olaga tvång i 4 kap. 4 § brottsbalken. Bestämmelsen bör alltså omfatta inte bara misshandel eller annat fysiskt betvingande, utan även lindrigare former av våldsanvändning. Utredningen anser att straffansvaret ska avgränsas till våld eller hot om våld mot blåljusverksamhetens personal. Som några remissinstanser påpekar förekommer dock inte sällan situationer då andra personer än blåljuspersonal hjälper blåljusverksamhet, t.ex. då tulltjänstemän bistår polisen vid en insats eller då frivilliga resurser bistår räddningstjänsten vid en insats. Även när sådana resurser angrips kan det vara att anse som ett angrepp på blåljusverksamheten. Regeringen föreslår mot den bakgrunden att straffansvaret även ska omfatta våld eller hot om våld mot personer som bistår blåljusverksamheten.

Straffbestämmelsen bör vidare omfatta skadegörelse på eller tillgrepp av fordon eller annat hjälpmedel. Det bör inte uppställas något krav på att den angripna egendomen ägs av respektive myndighet utan det bör vara tillräckligt att egendomen används eller ska användas i blåljusverksamheterna.

Straffbestämmelsen bör slutligen omfatta andra åtgärder. I likhet med utredningen anser regeringen att straffansvaret bör begränsas till sådana åtgärder som är otillbörliga. Visserligen torde utrymmet för att genom åtgärder som inte är otillbörliga försvåra eller hindra blåljusverksamhet vara begränsat. Det kan dock inte uteslutas att en gärning är befogad och därför inte bör omfattas av straffansvar. Med otillbörliga åtgärder bör

avses dels samtliga straffbelagda gärningar som riktas mot någon av blåljusverksamheterna men som inte utgör våld eller hot om våld mot personal eller personer som bistår verksamheten eller skadegörelse på eller tillgrepp av fordon eller annat hjälpmedel, dels andra störningar, t.ex. att en grupp av personer ställer sig i vägen för ett utryckningsfordon eller genom oljud försvårar kommunikationen mellan dem som medverkar i en räddningsinsats.

För straffansvar bör det krävas att gärningen är ägnad att allvarligt försvåra eller hindra utryckningsverksamhet eller brottsbekämpande verksamhet

Straffbestämmelsen bör konstrueras som ett abstrakt farebrott. För straffansvar bör alltså krävas att angreppet eller störningen är av sådan art och har sådan nivå att gärningen typiskt sett påverkar verksamheten. Något krav på att skada eller fara för skada på verksamheten verkligen ska ha uppstått till följd av angreppet eller störningen bör däremot inte uppställas eftersom ett sådant orsakssamband kan vara mycket svårt att slå fast i det enskilda fallet. Att angripa eller annars störa polis, räddningstjänst eller ambulanssjukvård måste i sig vara att anse som så allvarligt att det är motiverat att låta straffansvar inträda redan när gärningen är ägnad att påverka verksamheten. På så sätt torde tillämpningsområdet bli tillräckligt brett för att svara mot skyddsintresset.

Utredningen bedömer att straffbestämmelsen inte bör ta sikte på sådan blåljusverksamhet som inte är direkt hänförlig till ingripande mot brott eller räddningsinsatser. Utredningen föreslår mot den bakgrunden att den fara som angreppet ska vara ägnat att framkalla ska ta sikte på möjligheten att genomföra ett uppdrag samt att det för straffansvar ska krävas att gärningen är ägnad att allvarligt hindra eller försena genomförandet av ett uppdrag. I begreppet uppdrag ligger enligt utredningen allt som är att hänföra till respektive funktions huvuduppgift. Utredningen anger att dessa emellertid inte är begränsade till akuta insatser, utan att de omfattar även att patrullera, hämta någon till ett förhör, utföra en brottsplatsundersökning eller genomföra en sjuktransport. Uppgifter av administrativ karaktär, underhåll och utbildning omfattas enligt utredningen däremot inte av bestämmelsen.

I likhet med utredningen anser regeringen att straffbestämmelsen främst bör ta sikte på verksamhet som är hänförlig till räddningsinsatser eller ingripande mot brott. Enligt regeringen riskerar rekvisitet ett uppdrag emellertid att medföra tillämpningssvårigheter. Utredningens förslag är inte begränsat till pågående uppdrag utan även hypotetiska framtida uppdrag omfattas. Regeringen konstaterar att ett uppdrag kan beskrivas och identifieras på ett obestämt antal sätt och att valet av beskrivning avgör hur rimligt det är att bedöma att en gärning är ägnad att hindra eller försena genomförandet. Som *Stockholms läns landsting* är inne på är det heller inte alltid helt enkelt att avgöra när ett uppdrag ska anses påbörjat och när det ska anses avslutat. Regeringen anser mot den bakgrunden att en lämpligare lösning är att begränsa straffansvaret till gärningar som är ägnade att påverka utryckningsverksamhet eller brottsbekämpande verksamhet. Regeringen delar utredningens bedömning att straffansvaret bör kopplas till att gärningen är ägnad att hindra polis, räddningstjänst eller

ambulanssjukvård. Då regeringen väljer att avgränsa det straffbara området till att angripa eller störa viss verksamhet i stället för genomförandet av ett uppdrag blir det dock mer ändamålsenligt att i stället för begreppet försena välja försvåra.

Till begreppet utryckningsverksamhet bör hänföras dels polisverksamhet på grund av en händelse eller ett brott som påkallar en omedelbar insats, dels räddningsinsatser enligt lagen om skydd mot olyckor och dels insatser för att utföra hälso- och sjukvårdsverksamhet i eller i anslutning till ambulans.

Till begreppet brottsbekämpande verksamhet bör hänföras polisverksamhet som syftar till att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet samt att utreda eller beivra brott. Hjälpande verksamhet och allmänna förvaltningsuppgifter, t.ex. tillstånds- och tillsynsärenden av olika slag, passärenden, ärenden om delgivning och handräckning samt sådana transporter av frihetsberövade som på sätt som redovisas i avsnittet ovan lyfts fram av *Kriminalvården*, bör alltså falla utanför begreppet brottsbekämpande verksamhet. Den uppgift som polisen har att övervaka den allmänna ordningen och säkerheten och ingripa när störningar har inträffat, har inte sällan inslag av brottsbekämpning. Det ligger i sakens natur att det inte går att dra en skarp gräns mellan ordningshållande uppgifter och brottsbekämpning. Den allmänna övervakningen, exempelvis den som polisen bedriver genom patrullering eller övervakning vid demonstrationer, syftar bl.a. till att uppnå en brottsförhindrande effekt och att kunna ingripa när brott begås. Samtidigt kan denna verksamhet syfta till att mer generellt upprätthålla den allmänna ordningen, exempelvis för att underlätta framkomligheten för gatu- och gångtrafikanter eller genom att ingripa mot icke straffrättsligt sanktionerade ordningsstörningar. Polisens verksamhet för allmän övervakning bör som regel omfattas av bestämmelsen eftersom övervakningen har ett brottsbekämpande syfte, oaktat att verksamheten samtidigt syftar till att motverka störningar av ren ordningskaraktär. Sådan övervakning eller ordningshållande verksamhet som helt saknar brottsbekämpande syften bör emellertid falla utanför straffbestämmelsens tillämpningsområde.

Att straffbestämmelsen vid sidan av utryckningsverksamhet också omfattar brottsbekämpande verksamhet innebär att även verksamhet som inte utgör akuta insatser omfattas. Till skillnad från *Tullverket* anser regeringen emellertid inte att detta är motsägelsefullt. I sammanhanget måste beaktas att inte varje angrepp eller störning bör leda till straffansvar. I linje med utredningen anser regeringen att det för straffansvar bör krävas att gärningen är ägnad att allvarligt försvåra eller hindra utryckningsverksamhet eller brottsbekämpande verksamhet. Att, som *Hovrätten för Västra Sverige* och *Polisförbundet* anför, slopa rekvisitet allvarligt skulle innebära att bestämmelsen gavs ett alltför omfattande tillämpningsområde. Endast gärningar som typiskt sett når upp till en viss grad av menlig inverkan på utryckningsverksamhet eller brottsbekämpande verksamhet bör alltså omfattas av bestämmelsen. Hur stor påverkan som kan accepteras bör sättas i relation till dels angreppets karaktär, dels vilken verksamhet – utryckningsverksamhet eller brottsbekämpande verksamhet – som gärningen är ägnad att påverka. Allvarliga angrepp på personal eller egendom medför typiskt sett ett

allvarligt försvårande eller hinder av såväl uttryckningsverksamhet som brottsbekämpande verksamhet. När det gäller uttryckningsverksamhet bör redan en väldigt liten påverkan typiskt sett bedömas som ägnad att allvarligt försvåra eller hindra verksamheten.

Det bör här betonas att blåljusverksamheterna är kopplade till det nationella nödnumret 112 och ständigt är i beredskap. Av detta följer att om en gärningsman exempelvis skär sönder däckena på en parkerad brandbil så att den inte längre kan användas vid ett larm eller blockerar en utfart, kan gärningen anses ägnad att allvarligt försvåra eller hindra uttryckningsverksamhet. Vid bedömningen av om en gärning är ägnad att allvarligt försvåra eller hindra uttryckningsverksamhet eller brottsbekämpande verksamhet bör inte hänsyn tas till eventuella andra resurser som finns att tillgå som ersättning för den utrustning som angrips. En utgångspunkt vid bedömningen måste vara att polis, räddningstjänst och ambulanssjukvård har behov av samtliga de resurser som står till deras omedelbara förfogande.

Det straffbara området bör inte begränsas till angrepp eller störningar från personer som inte är föremål för ingripande

Utredningen anser att angrepp från en person eller en folksamling mot vilken ett ingripande riktar sig bör falla utanför straffansvaret för det nya brottet. Som exempel anger utredningen att den som utövar våld eller hot mot polisen för att själv undgå att gripas, eller som en reaktion på ett ingripande mot sig själv, bör dömas för något av brotten i 17 kap. brottsbalken i stället för det föreslagna brottet. Enligt utredningen bör ansvar för det föreslagna brottet inte heller bli aktuellt om en folksamling går till angrepp på ett sådant sätt som utgör våldsamt upplopp och den blåljuspersonal som angreppet riktas mot har haft till uppdrag just att på ett eller annat sätt hantera folksamlingen. Som redogörs för ovan framför *Hovrätten för Västra Sverige* och *Hovrätten över Skåne och Blekinge* att den avgränsning som utredningen vill åstadkomma inte återspeglas i den föreslagna lagtexten och att det därför bör övervägas om straffbestämmelsen bör ha en annan lydelse. Till skillnad från utredningen anser regeringen dock att det saknas anledning att begränsa det straffbara området till angrepp från personer som inte själva är föremål för ingripande. Om ett angrepp från en person som är föremål för ett ingripande är så allvarligt att det är ägnat att allvarligt försvåra eller hindra uttryckningsverksamhet eller brottsbekämpande verksamhet, bör det alltså enligt regeringen kunna bedömas som brott enligt den föreslagna bestämmelsen. Om det ska dömas till ansvar för det nu föreslagna brottet eller våldsamt upplopp i fall då en folksamling angriper polisen får bedömas i varje enskilt fall utifrån sedvanliga regler om brottskonkurrens (se vidare avsnitt 5.2).

Straffbestämmelsen bör placeras i 13 kap. brottsbalken

I 13 kap. brottsbalken upptas allmänfarliga brott. I kapitlet finns straffbestämmelser om bl.a. mordbrand, allmänfarlig ödeläggelse, kapning, sabotage och flygplatssabotage. Straffbestämmelserna tar sikte på brott som innebär fara, även om fara inte alltid är ett rekvisit i brottsbeskrivningen.

Blåljusverksamheterna utgör samhällsnyttiga funktioner. Att det finns en fungerande polisverksamhet, räddningstjänst och ambulanssjukvård måste anses vara en oumbärlig del av samhällets infrastruktur. Blåljusverksamheten är kopplad till det nationella nödnumret 112 som ska användas vid akuta nödsituationer då det är fara för liv, egendom eller miljö. En nödsituation definieras enligt SOS Alarm som en situation då någon snabbt behöver hjälp från bl.a. ambulans, räddningstjänst eller polis. Det nu anförda talar enligt regeringen för att kriminaliseringen av angrepp och störningar som riskerar att försvåra eller hindra blåljusverksamheterna bör placeras i 13 kap. brottsbalken.

Det nya brottet bör inte omfattas av bestämmelsen om frivilligt tillbakaträdande i 13 kap. brottsbalken

Enligt 13 kap. 11 § brottsbalken kan straffnedsättning eller ansvarsfrihet inträda när någon har fullbordat ett brott enligt kapitlet. *Hovrätten över Skåne och Blekinge* framhåller att det bör övervägas om det nya brottet ska omfattas av bestämmelsen. Som hovrätten uppmärksammar berörs frågan inte av utredningen.

Enligt 13 kap. 11 § brottsbalken krävs till en början att någon medverkande, innan avsevärd olägenhet har uppkommit, har avvärjt den fara eller verkan som anges i brottsbeskrivningen. För ansvarsfrihet krävs därutöver dels att faran var ringa, dels att straffmaximum är högst ett års fängelse. Det senare är inte fallet för det nu aktuella brottet. När det gäller det nu föreslagna brottet kan det alltså endast bli aktuellt att tillbakaträda med straffnedsättning som rättslig verkan.

Enligt regeringen bör det visserligen vara möjligt att med straffnedsättning som följd tillbakaträda från det nya brottet. Frågan är dock om det finns behov av att lägga till brottet i 13 kap. 11 § brottsbalken eller om allmänna straffmättningsregler är tillräckliga. I det sammanhanget måste 29 kap. 5 § första stycket punkten 4 brottsbalken beaktas. Enligt den bestämmelsen ska rätten, vid straffmätningen, utöver brottets straffvärde i skälig omfattning beakta om den tilltalade efter förmåga försökt förebygga, avhjälpa eller begränsa skadliga verkningar av brottet. För att döma till lindrigare straff än som är föreskrivet för brottet krävs enligt bestämmelsen att det är påkallat av särskilda skäl. Det kravet uppställs inte i 13 kap. 11 § brottsbalken. Enligt regeringen torde resultatet i det enskilda fallet emellertid inte påverkas av om prövningen görs enligt 29 kap. 5 § eller 13 kap. 11 § brottsbalken. Bestämmelsen i 29 kap. 5 § brottsbalken handlar i och för sig om straffmätning vid sidan av brottslighetens straffvärde. Att ett tillbakaträdande medför att en gärning blir mindre farlig efter att den avbrutits torde dock ha betydelse även för straffvärdet.

Vid en sammantagen bedömning konstaterar regeringen att det inte finns behov av att lägga till det nya brottet i 13 kap. 11 § brottsbalken och att ett tillägg därför inte bör göras.

5.2 Brottsbeteckningar, straffskalor och kvalifikationsgrunder

Regeringens förslag: Det nya brottet delas in i två grader, som ges beteckningarna *blåljussabotage* respektive *grovt blåljussabotage*. Straffet för blåljussabotage ska vara fängelse i högst fyra år. Straffet för grovt blåljussabotage ska vara fängelse på viss tid, lägst två och högst arton år, eller på livstid. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om gärningen har medfört betydande skada, utgjort ett led i en brottslighet som utövats i organiserad form, föregåtts av särskild planering eller annars varit av särskilt farlig art.

Utredningens förslag stämmer i huvudsak överens med regeringens. Till skillnad från regeringen föreslår utredningen att det, vid bedömningen av om brottet är grovt, även särskilt ska beaktas om gärningen utövats systematiskt samt om gärningen varit av särskilt hänsynslös art.

Remissinstanserna: De flesta av remissinstanserna uttalar sig inte särskilt angående brottsbeteckningarna, straffskalorna eller kvalifikationsgrunderna. *Göteborgs tingsrätt*, *Kriminalvården* och *Uppsala universitet (Juridiska institutionen)* anser dock att en annan brottsbeteckning än den föreslagna bör övervägas. Göteborgs tingsrätt anför att den föreslagna brottsbenämningen kan framstå som missvisande då blåljus används även av samhällsfunktioner som inte omfattas av den föreslagna straffbestämmelsen. Kriminalvården anser att benämningen blåljussabotage inte ger en tillräckligt tydlig bild av vilka gärningar som bestämmelsen syftar till att straffbelägga. Enligt Kriminalvården ger begreppet blåljus intryck av att bestämmelsen enbart tar sikte på angrepp mot eller hindrande av de akuta uppdrag där de aktuella myndigheterna använder sig av blåljus och sirener för att påkalla fri väg. Uppsala universitet (Juridiska institutionen) framhåller att något motsvarande det som föranledde övergången från rött till blått ljus skulle kunna leda till att färgen byts ut framöver, vilket skulle göra brottsrubriceringen obegriplig. Universitetet anför vidare att allmänheten kan uppfatta blåljus som mer omfattande, alltså avse även annat, än avsett.

Hovrätten för Västra Sverige och *Örebro tingsrätt* är tveksamma till om det är motiverat att straffskalan för grovt brott uppgår till livstids fängelse. *Lunds universitet (Juridiska fakulteten)* anför att det föreslagna livstidsstraffet för det grova brottet innebär ett avsteg från svensk rättstradition som präglats av återhållsamhet vid användandet av frihetsberövande bestraffning. Det föreslagna livstidsstraffet skulle enligt universitetet innebära en så kraftig ökning av repressionsnivån – särskilt mot redan socialt utsatta grupper i samhället – att den motivering för straffnivån som presenteras i utredningen framstår som synnerligen oreflekterad.

Polisförbundet påpekar att utredningen inte tycks föreslå att blåljussabotage ska vara ett sådant brott som alltid leder till fängelse som påföljd och att förbundet har svårt att förstå och dela utredningens slutsats när det gäller valet av påföljd.

Uppsala universitet (Juridiska institutionen) anger att det är bra att redovisa hur konkurrensöverväganden bör ske samt att det i detta fall är

önskvärt att konkurrens med vapenbrott enligt vapenlagen (1996:67) beaktas uttryckligen.

Skälen för regeringens förslag

Brottsbeteckningar

En brottsbeteckning bör utformas så att den är kort, informativ och inte förväxlingsbar med andra brottsbeteckningar. Uttrycket blåljus har under senare år alltmer kommit att användas i sammansättningar – såsom blåljusmyndigheter, blåljusverksamhet och blåljuspersonal – för att beteckna sådana funktioner som enligt trafikreglerna har rätt att genom blåljus och sirener påkalla fri väg. Som vissa remissinstanser påpekar finns funktioner utöver polis, räddningstjänst och ambulanssjukvård som har rätt att påkalla fri väg, exempelvis Tullverkets tjänstemän. Den helt dominerade delen av de funktioner som använder blåljus utgörs dock av polis, räddningstjänst och ambulanssjukvård. Till skillnad från *Göteborgs tingsrätt* anser regeringen därför att det inte är missvisande att använda begreppet blåljus i de nu aktuella brottsbeteckningarna.

Som *Kriminalvården* påpekar omfattar den föreslagna bestämmelsen inte endast angrepp på eller hindrande av akuta uppdrag där de aktuella myndigheterna använder sig av blåljus och sirener för att påkalla fri väg. Den omständigheten medför enligt regeringen emellertid inte att det finns anledning att välja en annan beteckning. Inte heller vad *Uppsala universitet (Juridiska institutionen)* anför om att färgen blå kan komma att bytas ut framöver föranleder regeringen att göra en annan bedömning.

Från nu angivna utgångspunkter och med beteckningarna av de redan befintliga sabotagebrotten som förlagor, anser regeringen att de föreslagna brotten lämpligen bör benämnas *blåljussabotage* respektive *grovt blåljussabotage*.

Gradindelning och straffskalor

Straffskalorna för sabotage, sjö- eller luftfartssabotage och flygplatssabotage är fängelse i högst fyra år. Straffskalorna för grovt sabotage, grovt sjö- eller luftfartssabotage och grovt flygplatssabotage är fängelse på viss tid, lägst två år och högst arton år, eller på livstid (se 13 kap. 4–5 b §§ brottsbalken). Utredningen bedömer att samma straffskalor ska gälla för blåljussabotage respektive grovt blåljussabotage.

Som *Hovrätten för Västra Sverige, Örebro tingsrätt* och även utredningen påpekar kan det ifrågasättas om det är nödvändigt att straffskalan för grovt blåljussabotage sträcker sig ända upp till fängelse på livstid. I likhet med utredningen bedömer regeringen emellertid att det inte kan uteslutas att det kan uppkomma situationer där ett livstidsstraff är motiverat. Exempelvis går det att föreställa sig fall där en eller flera gärningsmän, med full insikt om situationen, hindrar polis, räddningstjänst eller ambulanssjukvård att komma fram till en olycksplats eller en brand och detta utgör en direkt orsak till att människoliv går förlorade. Regeringen delar mot den bakgrunden utredningens bedömning att hindrande av blåljusverksamhet i vissa undantagsfall kan vara att betrakta som så allvarligt att det är motiverat att låta straffskalan för det grova brottet innefatta fängelse på livstid.

Sammanfattningsvis anser regeringen att blåljussabotage och grovt blåljussabotage i svårhetsgrad ligger i nivå med de övriga sabotagebrotten i 13 kap. brottsbalken och att straffskalorna bör bestämmas i enlighet med dessa brott. Vad *Lunds universitet (Juridiska fakulteten)* anför föranleder inte regeringen att göra en annan bedömning.

Kvalifikationsgrunder för grovt blåljussabotage

I likhet med utredningen anser regeringen att bestämmelsen om blåljussabotage bör ange de omständigheter som särskilt ska beaktas vid bedömningen av om brottet är grovt.

Det är till en början naturligt att hänvisa till att gärningen har medfört betydande skada. Med skada bör avses skada på såväl blåljusverksamheten som sådan som på de intressen som respektive funktion har att skydda. Detta innebär att en skada för det första kan vara betydande genom att egendom som är särskilt betydelsefull för verksamheten har allvarligt skadats eller förstörts. För det andra kan en skada vara betydande för att konsekvenserna av att verksamheten hindras eller försvåras blir betydande. Som regeringen återkommer till nedan bör det ofta bli aktuellt att döma i konkurrens i de fall blåljussabotaget har innefattat brott mot person. Skador med anledning av angrepp på blåljuspersonal bör därför däremot i första hand beaktas genom att det också döms till ansvar enligt 3, 4 eller 17 kap. brottsbalken.

Utredningen föreslår att det vid gradindelningen vidare särskilt ska beaktas om gärningen har utövats i organiserad form eller systematiskt eller föregåtts av särskild planering. Utredningen har genom sin kartläggning kommit fram till att angrepp riktade mot blåljusverksamhet inte sällan framstår som planerade och organiserade. Regeringen, som delar bedömningen att omständigheterna kan vara försvårande, anser mot den bakgrunden att det bör införas kvalifikationsgrunder som avser om gärningen utgjort ett led i en brottslighet som utövats i organiserad form eller om gärningen föregåtts av särskild planering. Visserligen kan det tänkas att det även förekommer att ett visst tillvägagångssätt upprepas ett flertal gånger av antingen en ensam gärningsman eller av flera personer i samförstånd. Som exempel kan nämnas att en eller flera personer, som har satt i system att hindra polisen, återkommande skär sönder däcken på polisbilar i ett visst område. Att brottsligheten har systematisk karaktär och därmed ett högre straffvärde torde dock i dessa fall ofta kunna beaktas tillräckligt inom ramen för den straffskala som gäller för normalgradsbrottet. Det gäller särskilt som att det, enligt 26 kap. 2 § brottsbalken, vid flerfaldig brottslighet är möjligt att överskrida straffmaximum för det enskilda brottet. Enligt regeringen finns det därför inte tillräcklig anledning att för blåljussabotage ange systematiskt tillvägagångssätt som en särskild kvalifikationsgrund för grovt brott.

Utredningen föreslår att det även ska införas kvalifikationsgrunder som avser om gärningen annars har varit av särskilt hänsynslös eller farlig art. Kvalifikationsgrunderna har liknande innebörd och är delvis överlappande. Kvalifikationsgrunder som tar sikte på hänsynslöshet är dock främst avsedda att tillämpas vid försvårande omständigheter som rör brottsoffrets situation eller karaktären på angreppet mot honom eller henne. De tillämpas bl.a. på gärningar som utförs mot en person som

befinner sig i en skyddslös ställning, är i beroendeställning till gärningsmannen eller angrips av flera på en gång. Kvalifikationsgrunden att gärningen har varit av särskilt farlig art ger utrymme att beakta försvårande omständigheter som t.ex. är hänförliga till det sammanhang i vilket gärningen företagits. Det kan t.ex. handla om särskilt förslagna tillvägagångssätt.

Skyddsintresset för blåljussabotage är att skydda viss verksamhet som bedrivs av polis, räddningstjänst och ambulanssjukvård. Som regeringen redan varit inne på bör det därför ofta bli aktuellt att döma i konkurrens i de fall blåljussabotaget har innefattat brott mot person. I dessa fall bör försvårande omständigheter som rör brottsoffrets situation beaktas inom ramen för det andra brottet. Till skillnad från utredningen anser regeringen mot den bakgrunden att kvalifikationsgrunden att gärningen har varit särskilt hänsynslös inte bör införas. I likhet med utredningen anser regeringen däremot att det vid bedömningen av om brottet är grovt särskilt bör beaktas om gärningen har varit av särskilt farlig art.

Påföljdsval

Utredningen anger att blåljussabotage bör anses vara ett brott av sådan art att det finns en presumtion för att välja fängelse som påföljd. Regeringen konstaterar att angrepp på blåljusverksamheterna utgör ett allvarligt problem och att det är fråga om brottslighet som det ter sig särskilt angeläget att motverka. Regeringen ansluter sig därför till utredningens bedömning att brottslighetens art bör motivera att påföljden bestäms till fängelse även om varken straffvärdet i sig eller tidigare brottslighet skulle motivera det (se 30 kap. 4 § andra stycket brottsbalken). Till skillnad från *Polisförbundet* anser regeringen emellertid att det bör vara möjligt att döma till andra påföljder och att styrkan av fängelsepresumtionen bör avgöras utifrån omständigheterna i det enskilda fallet.

Förhållandet till annan lagstiftning

När ett handlande innefattar mer än en straffbelagd gärning uppkommer frågan om domstolen ska döma för ett eller flera brott. De gärningar som kan utgöra blåljussabotage kan vara straffbelagda även enligt andra straffbestämmelser. Det kan exempelvis vara fråga om misshandel, olaga hot, våld eller hot mot tjänsteman, stöld, skadegörelse, våldsamt upplopp eller sabotage. Som utredningen och flera remissinstanser konstaterar ger införandet av en ny straffbestämmelse därmed upphov till frågor om konkurrens. Utredningen har redogjort för hur ett antal konkurrenssituationer kan hanteras. *Uppsala universitet (Juridiska institutionen)* efterlyser ytterligare vägledning. Enligt regeringen får lösningen av konkurrensfrågor dock ytterst bli en uppgift för rättstillämpningen med beaktande av läran om brottslighetskonkurrens och följande riktlinjer.

Skyddsintresset för blåljussabotage är blåljusverksamheterna. Brottsstypen riktar sig alltså mot allmänna intressen. Det får t.ex. till följd att det ofta kan bli fråga om att döma till ansvar för blåljussabotage och brott mot person i konkurrens. Detsamma bör gälla brott som omfattar våld och hot mot personer men vars skyddsobjekt vid sidan av den enskilda

personen också är samhällseliga intressen i en vidare bemärkelse, t.ex. våld eller hot mot tjänsteman.

Egendom som tillgrips eller skadas som ett led i blåljussabotage torde i många fall ägas eller åtminstone hyras eller lånas av staten, ett landsting eller en kommun. Skadegörelse bör i regel konsumeras av blåljussabotage. Det torde i de flesta fall inte heller finnas skäl att döma i konkurrens för blåljussabotage och tillgreppsbrott.

Det kan också uppkomma konkurrenssituationer mellan blåljussabotage och vissa andra brottstyper i 13 kap. brottsbalken. I dessa fall bör det, på grund av de likartade skyddsintressena, inte bli aktuellt att döma i konkurrens. Av straffskalorna torde framgå att bestämmelsen om blåljussabotage är subsidiär till bestämmelserna om mordbrand och allmänfarlig ödeläggelse. En bedömning måste emellertid göras utifrån omständigheterna i det enskilda fallet. Vid konkurrens mellan blåljussabotage och sabotage bör blåljussabotage som regel ges företräde.

I vissa situationer, då blåljussabotage begås av en folksamling, kommer tillämpningsområdet för brottet att överlappa tillämpningsområdet för våldsamt upplopp. Eftersom det i båda fallen rör sig om angrepp huvudsakligen på allmänna intressen bör det inte heller i dessa fall bli aktuellt att döma i konkurrens. Enligt regeringen är det emellertid inte möjligt att på förhand uttala vilken brottstyp som bör ges företräde. Frågan måste i stället bedömas utifrån omständigheterna i det enskilda fallet. Vid bedömningen bör vikt läggas vid vad som framstår som det väsentliga i händelseförloppet och vilket brott som framstår som det huvudsakliga.

5.3 Försök, förberedelse och stämpling samt underlåtenhet att avslöja eller förhindra brott

<p>Regeringens förslag: Försök, förberedelse och stämpling till blåljussabotage och grovt blåljussabotage ska kriminaliseras, liksom underlåtenhet att avslöja eller förhindra sådana brott.</p>

Utredningens förslag stämmer överens med regeringens.

Remissinstanserna uttalar sig inte särskilt i frågan.

Skälen för regeringens förslag: Kriminalisering av försök, förberedelse och stämpling till brott bör normalt förbehållas brott av visst allvar, där sådana förstadier till brott kan anses utgöra ett reellt hot mot det skyddade intresset. Av betydelse i det sammanhanget är bl.a. hur allvarlig en gärningstyp anses vara, vilket uttrycks genom den straffskala som föreskrivs för brott av den gärningstypen.

De straffskalor som nu föreslås är ett uttryck för att regeringen bedömer att det är fråga om brott av mycket allvarligt slag. Det står vidare klart att ett fullbordat blåljussabotagebrott kan få långtgående följder. Redan dessa förhållanden talar starkt för en kriminalisering av förstadier till brottet.

Straffbestämmelsen har i vissa fall en tidig fullbordanspunkt. Enligt regeringen saknas dock inte utrymme för försök. Som tidigare redovisats anger utredningen att angrepp riktade mot blåljusverksamhet inte sällan framstår som planerade och organiserade. Planeringen av ett sådant brott torde många gånger inbegripa handlingar av förberedelsekaraktär. Det kan

vidare förutsätts att det förekommer handlingar av stämplingskaraktär. Regeringen anser mot den bakgrunden att det finns skäl att kriminalisera försök, förberedelse och stämpling till blåljussabotage och grovt blåljussabotage, liksom underlåtenhet att avslöja eller förhindra sådana brott.

6 Ett stärkt straffrättsligt skydd för myndighetsutövning

6.1 Allmänna utgångspunkter

I 17 kap. brottsbalken finns bestämmelser om brott mot allmän verksamhet m.m. Bestämmelserna i kapitlet är delvis sådana att de straffbelägger sådant som redan är straffbelagt genom andra straffbestämmelser. Syftet med bestämmelserna är då att ge ett förstärkt skydd genom en strängare straffskala.

Den grundläggande utgångspunkten för utformningen av alla straffskalor är brottets allvar. Straffet ska återspegla hur allvarligt och klandervärt ett visst brott är. Allvarligare brott ska bedömas strängare än mindre allvarliga brott (proportionalitet) och lika allvarliga brott ska bedömas lika strängt (ekvivalens).

6.2 Våld eller hot mot tjänsteman och grovt våld eller hot mot tjänsteman

Regeringens förslag: Minimistraffet för grovt våld eller hot mot tjänsteman ska höjas från fängelse i sex månader till fängelse i ett år. Maximistraffet ska höjas från fängelse i fyra år till fängelse i sex år.

Regeringens bedömning: Straffskalan för våld eller hot mot tjänsteman bör däremot för närvarande inte ändras.

Utredningens förslag och bedömning stämmer överens med regeringens.

Remissinstanserna: En majoritet av remissinstanserna tillstyrker eller har inte någon invändning mot utredningens förslag att skärpa straffskalan för grovt våld eller hot mot tjänsteman. *Lunds universitet (Juridiska fakulteten)* avstyrker emellertid förslaget och anger att det saknar förankring i vetenskaplig kriminologisk kunskap angående orsaker till och arbetet mot ifrågavarande brottslighet. *Polisförbundet*, som visserligen tillstyrker förslaget, anser att de föreslagna straffhöjningarna är teoretiska och riskerar att inte få någon praktisk effekt.

De flesta av remissinstanserna delar eller har ingen invändning mot utredningens bedömning gällande straffskalan för våld eller hot mot tjänsteman av normalgraden. *Ambulansförbundet*, *Brandmännens riksförbund*, *Polisförbundet* och *Naturvetarna* förordar dock att även den straffskalan ska skärpas.

Skälen för regeringens förslag och bedömning

Det finns skäl att skärpa synen på våld och hot mot tjänsteman

Den som med våld eller hot om våld förgriper sig på en tjänsteman i hans eller hennes myndighetsutövning eller för att tvinga tjänstemannen till eller hindra honom eller henne från en åtgärd i myndighetsutövningen eller hämnas för en sådan åtgärd döms enligt 17 kap. 1 § brottsbalken för våld eller hot mot tjänsteman till böter eller fängelse i högst två år. Detsamma gäller den som på motsvarande sätt förgriper sig mot en tjänsteman som tidigare har utövat myndighet för vad han eller hon har gjort eller underlåtit i myndighetsutövningen.

Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om gärningen har innefattat våld av allvarligt slag, har innefattat hot som påtagligt har förstärkts med hjälp av vapen, sprängämne eller vapenattrapp eller genom anspelning på ett våldskapital eller som annars har varit av allvarligt slag, eller annars har varit av särskilt hänsynslös eller farlig art. Om brottet är grovt döms för grovt våld eller hot mot tjänsteman till fängelse i lägst sex månader och högst fyra år.

Bestämmelsen ändrades senast den 1 juli 2016 då det genomfördes såväl sakliga som redaktionella ändringar. Utöver en modernisering av språket infördes den nuvarande gradindelningen av brottet, vilken innebar att den tidigare ringa graden togs bort och att en grov grad infördes. Därutöver infördes de angivna exemplifierande kvalifikationsgrunderna som särskilt ska beaktas vid bedömningen av om brottet är grovt (se prop. 2015/16:113 Bättre straffrättsliga verktyg mot organiserad brottslighet).

I juli 2017 skärptes straffskalorna för vissa allvarliga våldsbrott, bl.a. grov misshandel, synnerligen grov misshandel och grovt olaga hot. I förarbetena konstaterades att bland de allvarliga våldsbrotten finns brottstyper som våld eller hot mot tjänsteman, dvs. som omfattar våld och hot mot personer men vars skyddsobjekt också är samhälleliga intressen i en vidare bemärkelse. Det uttalades att när våld eller hot om våld ingår som moment i sådan brottslighet får det förutsättas att det vid straffvärdebedömningen sker ett beaktande av både allvaret i våldet eller hotet mot den enskilde och det allmänna intresse som träffs för när. Det är då naturligt att en strängare syn på t.ex. misshandel och olaga hot får genomslag också vid straffmätningen av dessa andra allvarliga brott, såvida inte det tillgripna våldet är så allvarligt att det bör dömas i brottskonkurrens för både t.ex. synnerligen grov misshandel och det andra brottet. I förarbetena angavs vidare att även normalgraderna av de nu diskuterade brottstyperna har så vida straffskalor att ett sådant straffmätningssutrymme får anses finnas samt att intresset av att åstadkomma en höjd straffnivå för våld och hot om våld mot den bakgrunden inte leder till att straffskalorna för de aktuella brottstyperna behöver ses över (se prop. 2016/17:108 Straffskalorna för vissa allvarliga våldsbrott s. 31–32).

Regeringen bedömer liksom tidigare att den generellt skärpta synen på allvarliga våldsbrott i sig inte utgör skäl att justera straffskalan för våld eller hot mot tjänsteman eller grovt sådant brott. Enligt regeringen finns emellertid anledning att lyfta fram risken för otillbörlig påverkan på myndigheters beslutsfattande. Våld och hot mot samhällets företrädare är ett allvarligt problem. Tillgången till uppgifter ur folkbokföringen och

andra offentliga register gör vidare att myndighetsföreträdare riskerar att exponeras för våld och hot också utanför arbetstid. Inte sällan förekommer så kallade subtila hot med anspelning på en enskild tjänstemans privata förhållanden, såsom adress eller familj. Även om hotet som sådant inte är konkretiserat kan det, i synnerhet om det framförs av någon som har koppling till kriminella nätverk med ett mer betydande våldskapital, upplevas som i hög grad reellt.

Det är svårt att mäta i vilken grad hot av detta slag liksom den övriga utsattheten för våld och hot hos myndighetsutövare i praktiken riskerar att påverka ett korrekt beslutsfattande inom ramen för myndighetsutövning. Även om förekomsten av otillåten påverkan kan studeras genom enkätundersökningar ger detta inte någon fullständig bild av i vilken utsträckning sådan påverkan äger inflytande på beslutsfattandet. Utifrån den samlade bild som utredningen har fått av förekomsten av våld och hot mot samhällets företrädare bedömer utredningen emellertid att faran för otillbörlig påverkan bör tas på stort allvar. Regeringen delar den bedömningen. Det gäller inte enbart sådana hot eller sådan våldsutövning som har till syfte att direkt förhindra eller framtvunga ett visst handlande. Även nivån av hot och våld som sådan riskerar att leda till att beslutsfattandet kan påverkas. Redan en situation där beslutsfattare, medvetet eller omedvetet, undviker att ta befattning med ärenden som avser vissa kriminella personer eller kriminella grupperingar, så kallad själv censur, skulle innebära att bl.a. rättsväsendet försvagas och de kriminellas position stärks. I ett nästa steg finns en risk att kriminella personer med stöd av sitt våldskapital skulle kunna framtvunga ett oriktigt beslut. En sådan utveckling skulle vara mycket farlig för samhället och sannolikt svår att vända tillbaka.

Mot denna bakgrund delar regeringen utredningens bedömning att det finns skäl att skärpa synen på våld och hot mot tjänsteman och åstadkomma ett högre abstrakt straffvärde för brottstypen.

En skärpning bör åstadkommas genom att straffminimum och straffmaximum höjs för grovt våld eller hot mot tjänsteman

För att åstadkomma ett högre abstrakt straffvärde för våld eller hot mot tjänsteman bedömer regeringen att straffskalan för det grova brottet bör skärpas. Enligt regeringen bör minimistraftet höjas från fängelse i sex månader till fängelse i ett år. Det innebär en väsentlig höjning som medför att minimistraftet placeras på en nivå tre månader över minimistraftet för grovt olaga hot. Enligt regeringen bör även maximistraftet höjas. Det ligger visserligen i sakens natur att den övre delen av straffskalan för grovt våld eller hot mot tjänsteman kommer till användning relativt sällan eftersom det är mer vanligt med mindre allvarliga brott än svårare brott. Om våld mot tjänsteman innefattar grov misshandel eller något ännu allvarligare brott bör dessutom dömas i brottskonkurrens, vilket innebär att den högre straffskalan som gäller för själva våldet blir tillämplig. Trots detta kan det inte uteslutas att det finns situationer där det förhållandet att gärningen begåtts mot någon i eller med anledning av hans eller hennes myndighetsutövning i sig är att bedöma som så allvarligt att straffvärdet bör kunna anses väsentligt överstiga fängelse i fyra år. Mot den

bakgrunden anser regeringen att maximistrafvet bör höjas till fängelse sex år.

Den föreslagna höjningen av minimistrafvet för grovt våld eller hot mot tjänsteman innebär att det tillgängliga utrymmet för straffmätning i praktiken ökar för normalgraden av brottet. Den praktiskt tillämpliga straffskalan för ett brott av normalgraden får nämligen regelmässigt anses sluta där minimistrafvet för den svårare graden börjar, trots att skalorna överlappar varandra. En höjning av minimistrafvet för grovt våld eller hot mot tjänsteman skapar alltså utrymme för en strängare straffmätning även för brott av normalgraden. Till skillnad från *Ambulansförbundet*, *Brandmännens riksförbund*, *Polisförbundet* och *Naturvetarna* anser regeringen mot denna bakgrund att det nu inte finns skäl att föreslå någon ändring av straffskalan för normalgraden av brottet. Regeringen avser att återkomma till riksdagen när det gäller frågan om våld mot tjänsteman ska få en egen brottsbeteckning med en annan straffskala (bet. 2016/17:JuU16 punkt 24, rskr. 2016/17:211).

6.3 Förgripelse mot tjänsteman och våldsamt motstånd

Regeringens bedömning: Straffskalorna för förgripelse mot tjänsteman och våldsamt motstånd bör inte ändras.

Utredningens bedömning stämmer överens med regeringens.

Remissinstanserna: De flesta av remissinstanserna uttalar sig inte särskilt över utredningens bedömning i dessa delar. *Naturvetarna* anför dock att straffskalan för förgripelse mot tjänsteman bör skärpas och *Polisförbundet* förespråkar att straffskalan ska skärpas för våldsamt motstånd.

Skälen för regeringens bedömning

Förgripelse mot tjänsteman

Den som, på annat sätt än som anges i bestämmelsen om våld eller hot mot tjänsteman, otillbörligen utför en gärning som syftar till att tvinga eller hindra en tjänsteman i hans eller hennes myndighetsutövning eller att hämnas för en åtgärd i myndighetsutövning och som för tjänstemannen medför lidande, skada eller annan olägenhet, eller hotar med sådan gärning döms enligt 17 kap. 2 § brottsbalken för förgripelse mot tjänsteman.

Straffbestämmelsen omfattar alltså gärningar av skilda slag. Vissa gärningar avser andra former av angrepp mot tjänstemannen än sådana som består av våld eller hot om våld, exempelvis skadegörelse på tjänstemannens egendom eller hot om annat än våld. Gärningar av detta slag är ofta mindre kvalificerade än sådana som utgör våld eller hot mot tjänsteman. Förgripelse mot tjänsteman kan emellertid också begås genom våld eller hot om våld, om den som utsätts är någon annan än tjänstemannen. När det gäller fall som rör våld eller hot mot någon annan än tjänstemannen, dvs. de typiskt sett allvarligaste fallen av förgripelse

mot tjänstemannen, torde dock normalt dömas både för det andra brottet och för förgripelse mot tjänsteman i konkurrens.

Straffskalan för förgripelse mot tjänsteman är böter eller fängelse i högst sex månader. För grov förgripelse mot tjänsteman är straffskalan fängelse i högst fyra år. Enligt regeringen ger de befintliga straffskalorna utrymme för nyanserade bedömningar och speglar väl behovet av ett starkt straffrättsligt skydd för myndighetsutövning. Till skillnad från *Naturvetarna* bedömer regeringen alltså att det saknas behov att ändra straffskalorna.

Våldsamt motstånd

Bestämmelsen om våldsamt motstånd i 17 kap. 4 § brottsbalken är utformad på så sätt att den brottsliga gärningen består i att någon genom att sätta sig till motvärn eller annars med våld söker hindra någon i hans eller hennes myndighetsutövning.

Straffskalan för våldsamt motstånd är böter eller fängelse i högst sex månader. Paragrafen är subsidiär i förhållande till de föregående paragraferna i kapitlet. Om exempelvis någon som omhändertas försöker sparka befattningshavaren är det att bedöma som försök till våld mot tjänsteman och inte våldsamt motstånd. Med det sagda följer att det är mindre allvarliga gärningar som faller under den aktuella bestämmelsen om våldsamt motstånd. Enligt regeringen är straffskalan väl avvägd. Till skillnad från *Polisförbundet* anser regeringen alltså att det saknas skäl att ändra den.

6.4 Regleringen av kategorier med utökat skydd enligt 17 kap. 5 § brottsbalken

Regeringens bedömning: Det bör inte inom ramen för detta lagstiftningsärende göras språkliga ändringar i 17 kap. brottsbalken eller redaktionella ändringar i regleringen av kategorier med utökat skydd enligt 17 kap. 5 § brottsbalken.

Utredningens förslag stämmer inte överens med regeringens bedömning. Utredningen föreslår bl.a. att information om samtliga kategorier som har ett utökat skydd enligt 17 kap. 5 § brottsbalken ska samlas i lagen (1975:688) om skydd för viss tjänsteutövning.

Remissinstanserna är positiva till eller uttalar sig inte särskilt över utredningens förslag.

Skälen för regeringens bedömning: I 17 kap. brottsbalken skyddas utövare av allmän verksamhet mot angrepp som bör avvärjas i verksamhetens intresse. Bestämmelserna i 1, 2 och 4 §§ straffbelägger sådant som i huvudsak redan är straffbelagt genom andra bestämmelser. Deras syfte är att ge ett förstärkt straffskydd för åtgärder i myndighetsutövning genom att föreskriva en strängare straffskala. I 5 § utsträcks kriminaliseringen enligt de föregående paragraferna, vilket gör att vissa funktioner som fullgörs av bl.a. taxichaufförer och väktare omfattas av det förstärkta straffrättsliga skyddet enligt de tidigare bestämmelserna i kapitlet.

För att göra regleringen mer lättöverskådlig och enklare att tillämpa anser utredningen att bestämmelserna om vilka som har ett utökat skydd enligt 5 §, som i dag finns i olika lagar, bör samlas i lagen (1975:688) om skydd för viss tjänsteutövning. Utredningen anser vidare att det bör göras vissa språkliga ändringar i kapitlet. Utredningens avsikt är inte att ändringarna ska medföra någon förändring i fråga om tillämpningen.

Som redovisas i avsnitt 7.2 kräver frågan om vilka samhällsnyttiga funktioner som är i behov av ett förstärkt straffrättsligt skydd och hur ett förstärkt straffrättsligt skydd för dessa samhällsnyttiga funktioner på bästa sätt kan uppnås fortsatt utredningsarbete. En framtida utredning kan komma att föreslå ändringar i 17 kap. brottsbalken. Mot den bakgrunden bedömer regeringen att det saknas tillräcklig anledning att inom ramen för detta lagstiftningsärende ta ställning till Blåljusutredningens förslag i aktuella delar.

7 Ett stärkt straffrättsligt skydd även för andra samhällsnyttiga funktioner

7.1 Behovet av ett stärkt straffrättsligt skydd

Av utredningens kartläggning framgår att det vid sidan av blåljuspersonal finns ett flertal samhällsnyttiga funktioner som i varierande utsträckning utsätts för våld, hot och trakasserier. I den mån det handlar om funktioner som sysslar med myndighetsutövning omfattas de i stor utsträckning av det förstärkta straffrättsliga skydd som föreskrivs i 17 kap. brottsbalken. Det finns emellertid ett inte obetydligt antal andra funktioner som faller utanför detta skydd. Detta gäller bl.a. personal inom sjukvården som utan tvekan är att hänföra till kretsen av viktiga samhällsfunktioner.

Under senare år har flera lagstiftningsåtgärder vidtagits som innebär ett skärpt straffrättsligt skydd mot våld, hot och trakasserier. Bland annat har straffskalorna för vissa allvarliga våldsbrott skärpts (se prop. 2016/17:108). I januari 2018 och januari 2019 trädde vidare de lagändringar som föreslagits i propositionen Ett starkt straffrättsligt skydd för den personliga integriteten i kraft (se prop. 2016/17:222). Regeringen anser dock att det finns behov av ytterligare lagstiftningsåtgärder för att åstadkomma ett stärkt straffrättsligt skydd för vissa samhällsnyttiga funktioner.

7.2 Den föreslagna straffskärpningsgrunden bör inte införas

<p>Regeringens bedömning: Det bör inte införas en särskild straffskärpningsgrund som anger att det, som en försvårande omständighet vid bedömningen av straffvärdet, särskilt ska beaktas om</p>

den tilltalade med hot eller våld angripit någon i eller med anledning av dennes yrkesutövning.

Utredningens förslag stämmer inte överens med regeringens bedömning. Utredningen föreslår att det i 29 kap. 2 § brottsbalken ska införas en ny punkt som innebär att rätten vid bedömningen av straffvärdet som en försvårande omständighet särskilt ska beakta om den tilltalade har angripit någon med våld eller hot om våld i eller med anledning av dennes yrkesutövning.

Remissinstanserna: Remissutfallet är blandat. Många remissinstanser, däribland *Riksdagens ombudsmän* och flera av de fackliga organisationerna, är positiva till eller har inte några invändningar mot utredningens förslag. *Lunds universitet (Juridiska fakulteten)* avstyrker emellertid förslaget och anger att det saknar förankring i vetenskaplig kriminologisk kunskap angående orsaker till och arbetet mot ifrågasarande brottslighet. Förslaget avstyrks också av *Hovrätten för Västra Sverige*, *Hovrätten över Skåne och Blekinge*, *Malmö tingsrätt*, *Göteborgs tingsrätt* och *Umeå tingsrätt* som är kritiska bl.a. till att den föreslagna straffskärpningsgrunden får ett mycket stort tillämpningsområde. Även *Stockholms tingsrätt* är kritisk till att tillämpningsområdet för den föreslagna bestämmelsen är mycket brett och efterlyser en ytterligare analys av vilka konsekvenser ett genomförande av förslaget skulle medföra.

Hovrätten för Västra Sverige, som anser att det finns behov av ett förändrat och i viss mån förstärkt straffrättsligt skydd för vissa samhällsnyttiga funktioner såsom personal inom sjukvård, hemtjänst, socialtjänst och politiker, ifrågasätter om en så omfattande straffskärpningsregel har tillräcklig täckning i delbetänkandets kartläggning. Hovrätten framhåller även att det är oklart vilket genomslag den föreslagna straffskärpningsgrunden skulle få i praktiken. Hovrätten förordar att en djupare analys görs av hur de ovan utpekade yrkesgrupperna med samhällsnyttiga funktioner bäst erhåller avsett straffrättsligt skydd. *Umeå tingsrätt* anger att tillämpningen av den föreslagna bestämmelsen skulle bli helt oförutsebar och även mycket svår att förena med legalitetsprincipen. Enligt tingsrätten måste utformningen av en straffskärpningsgrund begränsas betydligt för att uppfylla kraven på förutsebarhet och legalitet. Några remissinstanser, bl.a. *Hovrätten över Skåne och Blekinge* och *Malmö tingsrätt*, framhåller att det finns en risk att bestämmelsen även skulle komma att omfatta situationer där det inte är motiverat att låta kopplingen till yrkesutövning utgöra en försvårande omständighet. I de fall det finns anledning att se särskilt allvarligt på ett angrepp just för att det skett mot någon i eller med anledning av dennes yrkesutövning bör detta enligt Hovrätten över Skåne och Blekinge i stället kunna beaktas inom ramen för rättstillämpningen. *Malmö tingsrätt* tillägger att det inte heller står klart om det finns en vedertagen definition av begreppet yrkesutövning samt att en så vitt formulerad straffskärpningsgrund riskerar att urvattna regleringen i 29 kap. 2 § brottsbalken. *Uppsala universitet (Juridiska institutionen)* anger att universitetet ser nackdelar med att ha en alltför lång och specificerad lista med punkter i 29 kap. 2 § brottsbalken eftersom en sådan inbjuder till motsatslut som inte är avsedda. Universitetet anför vidare att 29 kap. 1 §

brottsbalken redan ger möjlighet att ta de hänsyn som utredningen anger skäl för. Universitetet anser att ett annat skäl för att avstyrka den föreslagna straffskärpningsgrunden är att de arbetsrättsliga förutsättningarna inte är tillräckligt utredda. Även om utredningen beskriver vad den menar med yrkesutövning väcks enligt universitet frågor. Universitetet bedömer att arbetsmarknadens utveckling med volontärer och praktikanter m.fl. måste beaktas innan en föreslagen lagtext av detta slag kan genomföras.

Några remissinstanser, bl.a. *Stockholms tingsrätt*, *Stockholms läns landsting* och *Röda Korset* påpekar att även ideellt arbete, som inte omfattas av den föreslagna bestämmelsen, kan utgöra en samhällsnyttig och skyddsvärd funktion. *Stockholms läns landsting* anger att det kan diskuteras varför det är mer acceptabelt att utsätta någon som utför ideellt arbete för våld eller hot än någon som förvärvsarbetar samt att även om den som utför ideellt arbete inte är beroende av det för sin försörjning utförs i dag många verksamheter som måste betecknas som samhällsnyttiga genom ideellt arbete, t.ex. kvinnojoursverksamhet. Även *Röda Korset* understryker vikten av att frivilliga inom ideella organisationers verksamheter åtnjuter samma skydd som anställda. *Brottsförebyggande rådet* anser att det saknas en djupare analys av varför det är rimligt med en straffskärpningsregel som inte differentierar mellan yrkesgrupper eller samhällsfunktioner och som innebär att hot eller våld mot alla personer som utövar yrke ska ses som försvårande jämfört med om samma hot eller våld skulle riktas mot personen på fritiden eller under utbildning. *Räddningstjänsten Storgöteborg* anger att den förutsätter att frivilliga räddningsvärn är att betrakta som förvärvsarbetare i yrkesutövning och inte ideellt arbetande, exempelvis i anslutning till räddningsinsats och vid övning, även om inkomsten från sådana uppdrag saknar avgörande betydelse för den enskildes försörjning. *Jägarnas Riksförbund* framhåller att då jägare i flera fall genomför samhällsnyttiga uppdrag är det rimligt att dessa grupper också omfattas av det förstärkta skyddet.

Några av remissinstanserna framför att ytterligare straffrättsliga åtgärder bör vidtas för vissa funktioner. Enligt *Stockholms läns landsting* bör det övervägas om det är mer adekvat att tillgodose skyddet för bl.a. sjukvårdspersonal genom att bestämmelserna i 17 kap. brottsbalken om våld eller hot mot tjänsteman görs tillgängliga även för sjukvårdspersonal. Även *Skåne läns landsting* är inne på en sådan lösning för att åstadkomma ett utökat skydd för hälso- och sjukvårdspersonal. *Örebro läns landsting* förordar att ett nytt brott ska införas som bl.a. omfattar angrepp på sjukhuspersonal och som inte uppställer något krav på att det ska röra sig om myndighetsutövning. *Brandmännens riksförbund* anser att brandmän framgent ska omfattas av det förstärkta skyddet i 17 kap. 5 § brottsbalken. Enligt *Journalistförbundet* finns det anledning att utreda om bestämmelsen om brott mot medborgerlig frihet kan anpassas eller om någon ny lagregel kan införas för att öka skyddet för journalister och andra personer som använder sin yttrandefrihet för att sprida information eller uttrycka sin åsikt. *Avfall Sverige* anser att regeringen bör överväga skärpta straffsatser särskilt för hot och våld mot renhållningspersonal som verkställer den kommunala renhållningsskyldigheten. *Lärarnas riksförbund* anför att den föreslagna bestämmelsen skulle få marginell

effekt vad gäller brott som drabbar lärare eftersom lärare ofta utsätts av unga elever. Enligt förbundet behöver frågan om utökat skydd för lärare utredas vidare.

Skälen för regeringens bedömning: Utredningen bedömer att det finns behov av att stärka det straffrättsliga skyddet för ett flertal samhällsnyttiga funktioner. Utredningen anser emellertid att det inte är möjligt eller lämpligt att avgränsa ett sådant förstärkt skydd till vissa utpekade verksamheter eller yrkesgrupper. Mot den bakgrunden föreslår utredningen att ett förstärkt straffrättsligt skydd för samhällsnyttiga funktioner bör omfatta samtliga yrkesutövare. Ett sådant skydd ska enligt utredningen åstadkommas genom att det i 29 kap. 2 § brottsbalken införs en ny punkt som innebär att rätten vid bedömningen av straffvärdet som en försvårande omständighet särskilt ska beakta om den tilltalade har angripit någon med våld eller hot om våld i eller med anledning av dennes yrkesutövning. Med yrkesutövning avses enligt utredningen förvärvsarbete, oavsett om det utförs såsom anställd eller i egen verksamhet. Det innebär att ideellt arbete faller utanför tillämpningsområdet. Utanför tillämpningsområdet faller även sådana uppdrag som visserligen kan ge viss inkomst men som saknar avgörande betydelse för den enskildes försörjning. Utredningen bedömer att när det gäller ideellt arbete eller arbete som saknar avgörande betydelse för den enskildes försörjning, gör sig skälen för ett utvidgat straffrättsligt skydd inte lika starkt gällande. Anledningen är enligt utredningen att den som utövar ett yrke, oavsett vilket, normalt sett är beroende av detta för sin försörjning och att det innebär att den som utövar ett yrke inte kan välja bort detta för att slippa risken för hot eller våld.

Flera remissinstanser invänder att det finns nackdelar med den föreslagna straffskärpningsgrunden. Till dessa nackdelar hör bl.a. att straffskärpningsgrunden får ett mycket stort tillämpningsområde som är svårt att överblicka, att det finns risk att straffskärpningsgrunden får en liten praktisk betydelse och att den kan komma att omfatta situationer där det inte är motiverat att låta kopplingen till yrkesutövning utgöra en försvårande omständighet. Flera remissinstanser påpekar också att även ideellt arbete – som inte omfattas av den föreslagna bestämmelsen – kan utgöra en samhällsnyttig funktion och att skälen för ett utvidgat straffrättsligt skydd gör sig gällande också ifråga om sådant arbete.

I likhet med flera remissinstanser bedömer regeringen att den föreslagna straffskärpningsgrunden är förenad med betydande nackdelar. Det framstår som tveksamt om den skulle få avsedd verkan samtidigt som det kan förutses att den skulle ge upphov till betydande tillämpningsproblem. Mot den bakgrunden anser regeringen att det sammantaget inte framstår som lämpligt att införa den. Frågan om vilka samhällsnyttiga funktioner som är i behov av ett förstärkt straffrättsligt skydd och hur ett förstärkt straffrättsligt skydd för dessa samhällsnyttiga funktioner kan uppnås på ett annat och mer ändamålsenligt sätt kräver fortsatt utredningsarbete.

8 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Regeringens förslag: Lagändringarna ska träda i kraft den 1 januari 2020.

Regeringens bedömning: Några särskilda övergångsbestämmelser behövs inte.

Utredningens förslag och bedömning stämmer inte överens med regeringens. Utredningen föreslår att lagändringarna ska träda i kraft den 1 januari 2019.

Remissinstanserna har inte några synpunkter på utredningens förslag och bedömning.

Skälen för regeringens förslag och bedömning: Regeringen anser att de föreslagna lagändringarna bör träda i kraft så fort som möjligt. De bör därför träda i kraft den 1 januari 2020.

Av 5 § lagen (1964:163) om införande av brottsbalken följer att ingen får dömas för en gärning för vilken det inte var stadgat straff när den begicks. Vidare följer att straff ska bestämmas efter den lag som gällde när gärningen företogs om inte annan lag, som leder till frihet från straff eller till lindrigare straff, gäller när dom meddelas. Några särskilda övergångsbestämmelser beträffande straffbestämmelserna behövs därför inte.

9 Ekonomiska konsekvenser

Regeringens bedömning: Förslagen kommer att medföra ökade kostnader för Kriminalvården bestående i nya och förlängda anstaltsvistelser. Utgifterna till följd av förslagen kan hanteras inom beslutade ekonomiska ramar.

Utredningens bedömning stämmer i huvudsak överens med regeringens.

Remissinstanserna: Endast en remissinstans yttrar sig över utredningens bedömning. *Örebro tingsrätt* anför att ett genomförande av utredningens förslag medför att bl.a. polisen behöver lägga mer resurser på att utreda brott mot blåljusverksamhet. Enligt tingsrätten kan de polisiära utredningarna förväntas bli relativt omfattande, vilket i sin tur får direkta följd effekter för övriga delar av rättskedjan. Tingsrätten anger att det för domstolarnas del kan medföra längre och mer omfattande huvudförhandlingar som medför ökade kostnader som troligtvis behöver kompenseras genom ökade anslag.

Skälen för regeringens bedömning: Regeringens förslag innebär att det införs en ny straffbestämmelse, blåljussabotage, och att straffskalan för grovt våld eller hot mot tjänsteman höjs.

En nykriminalisering medför att ytterligare uppgifter läggs på rättsväsendets myndigheter. Samtidigt ska det beaktas att det beteende som

omfattas av kriminaliseringen i viss utsträckning redan i dag blir föremål för utredning och lagföring. Till skillnad från *Örebro tingsrätt* förutser regeringen därför inte något annat än en mindre kostnadsökning för polisen, åklagare och domstolar. Regeringen bedömer emellertid att införandet av straffbestämmelsen om blåljussabotage kommer att leda till nya och förlängda fängelsestraff och alltså ökade kostnader för Kriminalvården. Enligt regeringen kommer även den föreslagna höjningen av straffskalan för grovt våld eller hot mot tjänsteman att leda till ökade kostnader för Kriminalvården då straffskärpningen innebär att fängelsestraffens längd kommer att öka. Kostnaderna för Kriminalvården beräknas uppgå till omkring 30 miljoner kronor per år. Utgifterna till följd av förslagen bedöms kunna hanteras inom beslutade ekonomiska ramar.

10 Författningskommentar

Förslag till lag om ändring i brottsbalken

13 kap.

5 c § Den som angriper eller på annat sätt stör polisverksamhet, räddningstjänst eller ambulanssjukvård genom att

1. använda våld eller hot om våld mot verksamhetens personal eller mot personer som bistår verksamheten,

2. tillgripa eller skada fordon eller annat hjälpmedel som används eller ska användas i verksamheten, eller

*3. vidta annan otillbörlig åtgärd
döms, om gärningen är ägnad att allvarligt försvåra eller hindra utryckningsverksamhet eller brottsbekämpande verksamhet, för blåljussabotage till fängelse i högst fyra år.*

Om brottet är grovt döms för grovt blåljussabotage till fängelse på viss tid, lägst två och högst arton år, eller på livstid. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om gärningen har medfört betydande skada, utgjort ett led i en brottslighet som utövats i organiserad form, föregåtts av särskild planering eller annars varit av särskilt farlig art.

Paragrafen och brottsbeteckningarna blåljussabotage respektive grovt blåljussabotage är nya. I paragrafen föreskrivs straffansvar för den som angriper eller på annat sätt stör polisverksamhet, räddningstjänst eller ambulanssjukvård om gärningen är ägnad att allvarligt försvåra eller hindra utryckningsverksamhet eller brottsbekämpande verksamhet. Övervägandena finns i avsnitt 5.1 och 5.2.

I *första stycket* anges de gärningar som straffbeläggs i paragrafen. Gemensamt för samtliga gärningar är att de innebär att polisverksamhet, räddningstjänst eller ambulanssjukvård angrips eller på annat sätt störs.

Uttrycket *polisverksamhet* används som ett begrepp för den verksamhet som bedrivs av Polismyndigheten och Säkerhetspolisen. Med *räddningstjänst* avses den verksamhet som staten och kommunerna bedriver enligt lagen (2003:778) om skydd mot olyckor och som går ut på att ansvara för räddningsinsatser vid olyckor och överhängande fara för olyckor. Även fjäll-, flyg- och sjöräddningstjänst samt efterforskning av

försvunna personer enligt lagen, som utförs även om det inte inträffat någon olycka eller föreligger överhängande fara för en sådan, är att anse som räddningstjänst. Begreppet omfattar i förevarande paragraf inte bara genomförandet av räddningsinsatser utan också verksamhet som går ut på att upprätthålla ständig beredskap för och förmåga att effektivt kunna genomföra räddningsinsatser. Med *ambulanssjukvård* avses hälso- och sjukvårdsverksamhet som utförs i eller i anslutning till ambulans och med ambulans avses transportmedel avsett och utrustat för ambulanssjukvård och transport av sjuka och skadade. Begreppet ambulanssjukvård omfattar i detta sammanhang inte bara utförandet av hälso- och sjukvård utan också verksamhet som går ut på att upprätthålla ständig beredskap för och förmåga att effektivt kunna genomföra sådana insatser.

I *första punkten* upptas fysiska våldshandlingar samt hot om våld mot personal inom blåljusverksamhet och personer som bistår blåljusverksamhet. Med våld avses inte bara det som i andra sammanhang betecknas som våld å person, dvs. misshandel och annat fysiskt betvingande. Det kan också vara fråga om lindrigare former av våldsanvändning mot en annan person. Våldet måste dock ha varit av sådan styrka att det övervunnit ett motstånd från den andras sida. Även hot om våld omfattas. Begreppen verksamhetens personal och personer som bistår verksamheten täcker in alla personer som deltar i blåljusverksamheterna. Förutom personal från respektive organisation omfattas alltså personer som hjälper verksamheten, t.ex. tulltjänstemän som bistår polisen vid en insats eller frivilligresurser som bistår räddningstjänsten vid en insats. Av straffbestämmelsens konstruktion följer dock att angreppet på personen också måste innebära ett angrepp på blåljusverksamheten. Utanför straffansvaret för blåljussabotage faller följaktligen t.ex. våld eller hot om våld mot någon som på eget initiativ och utan att det främjar verksamheten deltar i exempelvis en insats.

I *andra punkten* upptas gärningar som riktar sig mot fordon eller andra hjälpmedel. Det krävs inte att egendomen ägs av respektive myndighet utan det är tillräckligt att den används eller ska användas i blåljusverksamheten. Punkten innefattar angrepp genom skadegörelse och stöld eller annat tillgrepp. Således omfattas t.ex. att skära sönder däcken på en polisbil eller ambulans. Med hjälpmedel avses exempelvis utrustning som personalen använder sig av eller som finns i fordonen. Även polishundar och polishästar omfattas av bestämmelsen. Fast egendom och byggnader omfattas däremot inte av begreppet hjälpmedel. Att skada eller blockera en byggnad kan i stället utgöra en otillbörlig åtgärd enligt punkten 3.

Tredje punkten avser gärningar där gärningsmannen vidtar någon otillbörlig åtgärd som inte faller in under punkten 1 eller 2 i paragrafen. Såväl handlingar som är straffbelagda enligt andra lagrum som ordningsstörningar kan omfattas. En otillbörlig åtgärd kan alltså bestå av mycket allvarliga angrepp såsom att detonera en sprängladdning i anslutning till en polisstation, men kan också utgöras av ett hindrande av verksamheten enbart genom att ställa sig i vägen för personal eller fordon. Ytterligare exempel på otillbörliga åtgärder kan vara att lägga ut s.k. fotanglar så att fordon inte kan komma fram eller göra skadliga intrång i datasystem som används av någon av de tre blåljusverksamheterna.

För straffansvar krävs att gärningen är ägnad att allvarligt försvåra eller hindra *utryckningsverksamhet eller brottsbekämpande verksamhet*. Med utryckningsverksamhet avses polisverksamhet på grund av en händelse eller ett brott som påkallar en omedelbar insats. I begreppet utryckningsverksamhet ingår också räddningsinsatser enligt lagen om skydd mot olyckor samt insatser som går ut på att utföra hälso- och sjukvårdsverksamhet i eller i anslutning till ambulans. Med brottsbekämpande verksamhet avses polisverksamhet som syftar till att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet eller till att utreda eller beivra brott. Utanför begreppet brottsbekämpande verksamhet faller alltså polisens hjälpande verksamhet och allmänna förvaltningssuppgifter, t.ex. tillstånds- och tillsynsärenden av olika slag, passärenden och ärenden om delgivning och handräckning. Polisens allmänna övervakningsverksamhet omfattas som regel av bestämmelsen eftersom övervakningen, vid sidan av att motverka störningar av ren ordningskaraktär, även har ett brottsbekämpande syfte. I detta sammanhang ingår således i begreppet brottsbekämpande verksamhet även t.ex. patrullering och övervakning vid stora evenemang eller demonstrationer. Sådan övervakning eller ordningshållande verksamhet som helt saknar brottsbekämpande syften faller däremot utanför straffbestämmelsens tillämpningsområde. Exempel på detta är den verksamhet polisen bedriver inom naturskydd.

Det förutsätts inte för straffansvar att angreppet eller störningen i det enskilda fallet verkligen lett till att verksamheten allvarligt försvårats eller hindrats. Det är tillräckligt att gärningen som sådan är *ägnad att* leda till att utryckningsverksamhet eller brottsbekämpande verksamhet allvarligt försvåras eller hindras. Med det avses att en sådan följd typiskt sett ska framstå som en sannolik följd av angreppet eller störningen. Detta innebär bl.a. att straffansvaret även omfattar angrepp mot personal eller utrustning som står till omedelbart förfogande för en utryckning eller för brottsbekämpande verksamhet. Om en gärningsman exempelvis skär sönder däcken på en parkerad brandbil eller krossar vindrutan så att den inte längre kan användas vid ett larm eller blockerar en utfart, kan gärningen anses ägnad att allvarligt försvåra eller hindra utryckningsverksamhet. Detta gäller även om det skulle visa sig att det finns andra fordon som är tillgängliga och oskadade. Vid bedömningen av om en gärning är ägnad att allvarligt försvåra eller hindra utryckningsverksamhet eller brottsbekämpande verksamhet bör alltså hänsyn inte tas till eventuella andra resurser som finns att tillgå som ersättning för den utrustning som angrips. En utgångspunkt vid bedömningen måste vara att polis, räddningstjänst och ambulanssjukvård har behov av samtliga de resurser som står till deras omedelbara förfogande.

Varje gärning som kan anses ägnad att försvåra eller hindra utryckningsverksamhet eller brottsbekämpande verksamhet omfattas emellertid inte. Med det kvalificerande rekvisitet *allvarligt* försvåra eller hindra menas att gärningen måste vara sådan att den typiskt sett innebär en viss grad av menlig inverkan på verksamheten. Hur stor påverkan som kan accepteras ska sättas i relation till dels angreppets karaktär, dels vilken verksamhet – utryckningsverksamhet eller brottsbekämpande verksamhet – som gärningen är ägnad att påverka. Allvarliga angrepp mot personal

eller egendom medför typiskt sett ett allvarligt försvårande eller hinder av såväl utryckningsverksamhet som brottsbekämpande verksamhet. Att kasta sten på blåljuspersonal eller deras fordon är exempel på angrepp som regelmässigt omfattas av straffbestämmelsen. När det gäller utryckningsverksamhet är redan en väldigt liten påverkan typiskt sett ägnad att allvarligt försvåra eller hindra verksamheten. Det kan t.ex. handla om att under en utryckning ställa sig i vägen för eller genom annan störning försvåra framfarten för ett utryckningsfordon. Att ställa sig i vägen för patrullerande poliser innebär dock som regel inte ett allvarligt försvårande eller hinder av brottsbekämpande verksamhet.

I subjektivt avseende krävs *uppsåt* i förhållande till samtliga objektiva rekvirit. Något särskilt syfte hos gärningsmannen att försvåra eller hindra verksamheten krävs inte.

I *andra stycket* föreskrivs straffansvar för *grovt blåljussabotage*. Bedömningen av om en gärning är att betrakta som blåljussabotage av normalgraden eller grovt blåljussabotage ska göras utifrån alla omständigheter vid brottet. Det anges emellertid ett antal kvalifikationsgrunder som särskilt ska beaktas vid bedömningen av om brottet är grovt.

Den första kvalifikationsgrunden som särskilt ska beaktas är om gärningen medfört *betydande skada*. Med skada avses såväl skada på blåljusverksamheten som sådan som på de intressen som respektive verksamhet har att skydda. Detta innebär att en skada för det första kan vara betydande genom att egendom som är särskilt betydelsefull för verksamheten har allvarligt skadats eller förstörts, t.ex. om en brandbil har satts i brand eller på annat sätt förstörts. Skador med anledning av angrepp på blåljuspersonal bör däremot i första hand beaktas genom att det också döms till ansvar enligt 3, 4 eller 17 kap. För det andra kan en skada vara betydande för att konsekvenserna av att verksamheten hindrats eller försvårats blir allvarliga. Det kan exempelvis tänkas att någon avlider eller drabbas av svåra skador till följd av att polis, räddningstjänst eller ambulanssjukvård har hindrats från att komma till platsen i tid. Även stora skador på egendom eller miljö till följd av att en utryckning försvårats eller hindrats kan ses som betydande skador. Följder av detta slag, som typiskt sett inträffar efter brottets fullbordan, måste omfattas av gärningsmannens uppsåt för att kunna beaktas. Det är då tillräckligt att gärningsmannen har insett att effekten kunde inträda och att han eller hon har förhållit sig likgiltig till detta. I det sammanhanget måste utgångspunkten vara att den som angriper utryckningsverksamhet har att utgå från att det kan få allvarliga konsekvenser. Om gärningsmannen vid sidan av blåljussabotage döms för annat brott, t.ex. brott enligt 3 kap., för att han eller hon genom att allvarligt försvåra eller hindra utryckningsverksamhet har orsakat betydande skada på något av de intressen som verksamheten har att skydda, bör omständigheten dock inte beaktas även vid bedömningen av om blåljussabotaget ska anses grovt.

Vidare ska det särskilt beaktas om gärningen *utgjort ett led i en brottslighet som utövats i organiserad form*. Med brottslighet som utövats i organiserad form avses detsamma som i 29 kap. 2 § punkten 6, dvs. brottslighet som har begåtts inom ramen för en struktur där flera personer samverkat under en inte helt obetydlig tidsperiod för att begå brott. Det är inte tillräckligt att det aktuella brottet har begåtts i samverkan. Personerna

ska ha ingått i en sammanslutning eller ett nätverk av viss kontinuitet vars syfte att begå brott sträckt sig längre än till enbart det ifrågavarande brottet. Att brottet ska ha utgjort ett led i en brottslighet som utövats i organiserad form innebär att brottet ska ha haft ett naturligt samband med brottsligheten. Det är inte nödvändigt att brottet begåtts av den eller de som organiserat brottsligheten.

Även kvalifikationsgrunden att gärningen *föregåtts av särskild planering* överensstämmer med 29 kap. 2 § punkten 6 och avser att planeringen gått utöver vad som typiskt sett krävs för att ett brott av det aktuella slaget ska kunna genomföras. Det saknar i det sammanhanget betydelse om gärningen utgjort ett led i en brottslig verksamhet eller om det varit fråga om enstaka brott.

Genom kvalifikationsgrunden att gärningen *annars varit av särskilt farlig art* betonas att även andra omständigheter än de som anges tidigare kan vara av betydelse vid bedömningen av om brottet är grovt. Det ska vara fråga om omständigheter som kan sägas vara särskilt graverande. Grunden att gärningen varit av särskilt farlig art ger utrymme att bl.a. beakta det sammanhang i vilket gärningen företagits och om gärningen haft påtagligt samhällsfarliga inslag. Ett blåljussabotage kan exempelvis anses vara av särskilt farlig art när en eller flera gärningsmän samtidigt angriper flera blåljusverksamheter eller stora delar av en verksamhet, eller när gärningen på grund av gärningsmännens organisationsgrad utövas på ett skickligare sätt och med större resurser än annars.

Straffet för blåljussabotage är fängelse i högst fyra år. För grovt blåljussabotage är straffet fängelse på viss tid, lägst två och högst arton år, eller på livstid. I fråga om påföljdsval bör det många gånger vara motiverat att bestämma påföljden till fängelse även om straffvärdet i sig eller tidigare brottslighet inte ensamt skulle tala för det. Styrkan i fängelsepresumtionen måste dock bestämmas med beaktande av omständigheterna i det enskilda fallet.

Varken blåljussabotage eller grovt blåljussabotage tas upp i bestämmelsen i 11 § om verkan av tillbakaträdande från vissa fullbordade brott enligt 13 kap. Det innebär emellertid inte att det är uteslutet att med straffnedsättning som rättslig följd tillbakaträda från blåljussabotage eller grovt blåljussabotage. Om gärningsmannen efter brottets fullbordan verkar aktivt för att förhindra att blåljusverksamheten påverkas, kan detta räknas honom eller henne till godo vid straffmätningen i enlighet med 29 kap. 5 § första stycket punkten 4. Enligt denna bestämmelse ska rätten vid straffmätningen, utöver brottets straffvärde, i skälig omfattning beakta om den tilltalade efter förmåga försökt förebygga, avhjälpa eller begränsa skadliga verkningar av brottet.

De gärningar som kan utgöra blåljussabotage kan vara straffbelagda även enligt andra straffbestämmelser. Det kan därför förutses att *konkurrenssituationer* kommer att vara vanliga i rättstillämpningen. Allmänna regler om konkurrens gäller. Det bör i dessa situationer beaktas att blåljussabotage är ett brott mot blåljusverksamheterna. Brottsstypen riktar sig alltså mot allmänna intressen. Som huvudregel bör det därför dömas till ansvar för blåljussabotage och brott mot person enligt 3 kap. och 4 kap. i konkurrens. Även när det gäller de brott enligt 17 kap. som innefattar såväl enskilda som allmänna skyddsintressen bör det som regel dömas i konkurrens. Förmögenhetsbrott enligt 8 kap. och 12 kap. bör

däremot som regel konsumeras av blåljussabotage. På grund av de likartade skyddsintressena bör det inte heller bli aktuellt att döma i konkurrens för blåljussabotage och andra brott enligt 13 kap. Eftersom bestämmelserna om mordbrand och allmänfarlig ödeläggelse har strängare straffskalor än blåljussabotage bör det i en konkurrenssituation som regel dömas endast för förstnämnda brott. En bedömning måste emellertid göras utifrån omständigheterna i det enskilda fallet. Vid konkurrens mellan blåljussabotage och sabotage bör särregleringen om blåljussabotage som regel ges företräde. I vissa situationer, då blåljussabotage begås av en folksamling, kommer tillämpningsområdet för brottet att överlappa tillämpningsområdet för våldsamt upplopp enligt 16 kap. 2 §. Vilket brott som ska ges företräde måste bedömas utifrån omständigheterna i det enskilda fallet. Vid valet av straffbestämmelse bör vikt läggas vid vad som framstår som det väsentliga i händelseförloppet och vilket brott som framstår som det huvudsakliga. Ytterst får lösningen av konkurrensfrågor bli en uppgift för rättstillämpningen.

12 § För försök, förberedelse eller stämpling till mordbrand, grov mordbrand, allmänfarlig ödeläggelse, sabotage, grovt sabotage, kapning, sjö- eller luftfartssabotage, flygplatsabotage, *blåljussabotage*, *grov blåljussabotage* eller spridande av gift eller smitta eller till förgöring och för underlåtenhet att avslöja eller förhindra sådant brott döms det till ansvar enligt 23 kap.

Paragrafen ger besked om i vilka fall försök, förberedelse och stämpling till samt underlåtenhet att avslöja eller förhindra brott i 13 kap. är kriminaliserat. Genom tillägg ändras paragrafen på så sätt att försök, förberedelse och stämpling till samt underlåtenhet att avslöja eller förhindra blåljussabotage och grovt blåljussabotage straffbeläggs. Övervägandena finns i avsnitt 5.3.

17 kap.

1 § Den som med våld eller hot om våld förgriper sig på en tjänsteman i hans eller hennes myndighetsutövning eller för att tvinga tjänstemannen till eller hindra honom eller henne från en åtgärd i myndighetsutövningen eller för att hämnas för en sådan åtgärd döms för våld eller hot mot tjänsteman till böter eller fängelse i högst två år. Detsamma gäller om någon på detta sätt förgriper sig mot en tjänsteman som tidigare har utövat myndighet för vad han eller hon har gjort eller underlåtit att göra i myndighetsutövningen.

Om brottet är grovt döms för grov våld eller hot mot tjänsteman till fängelse i lägst *ett* och högst *sex* år. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om gärningen

1. har innefattat våld av allvarligt slag,
2. har innefattat hot som påtagligt har förstärkts med hjälp av vapen, sprängämne eller vapenatrupp eller genom anspelning på ett våldskapital eller som annars har varit av allvarligt slag, eller
3. annars har varit av särskilt hänsynslös eller farlig art.

I paragrafen straffbeläggs våld och hot mot tjänsteman och grovt våld och hot mot tjänsteman samt ges besked om tillämpliga straffskalor och de omständigheter som särskilt ska beaktas vid bedömningen av om brottet ska anses vara grovt. *Andra stycket* ändras på så sätt att minimistraflet för grovt våld eller hot mot tjänsteman höjs till fängelse i ett år och maximistraflet höjs till fängelse i sex år. Övervägandena finns i avsnitt 6.2.

Höjningen av minimistraflet för grovt våld eller hot mot tjänsteman är inte avsedd att påverka gränsdragningen mellan den brottstypen och våld eller hot mot tjänsteman av normalgraden, utan syftar till att generellt höja straffnivån för alla gärningar som är att bedöma som grovt våld eller hot mot tjänsteman. Däremot är det en följd av höjningen att det tillgängliga utrymmet för straffmätning samtidigt ökar för den lägre liggande graden av brottet. Genom höjningen från sex månader till ett år av minimistraflet för grovt våld eller hot mot tjänsteman ökar således den praktiskt tillämpliga straffskalan för normalgradsbrottet.

Sammanfattning av betänkandet Stärkt straffrättsligt skydd för blåljusverksamhet och andra samhällsnyttiga funktioner (SOU 2018:2)

Vårt uppdrag

Vårt uppdrag har varit att överväga och föreslå de ändringar som behövs för att åstadkomma ett modernt straffrättsligt skydd för blåljuspersonal och andra samhällsnyttiga funktioner, det vill säga yrkesutövare som bland annat har till uppgift att hjälpa andra. Vi har haft att ta ställning till bland annat vilka samhällsnyttiga funktioner som är i behov av ett förstärkt straffrättsligt skydd. Vidare har vi haft i uppdrag att överväga om angrepp mot vissa funktioner, bland annat sådana som har till uppgift att garantera säkerhet, liv och hälsa, bör anses som särskilt allvarliga i straffrättsligt hänseende. Vårt uppdrag har även omfattat att ta ställning till om det straffrättsliga skyddet bör konstrueras på ett annat sätt än i dag eller behöver omfatta ytterligare brottsliga gärningar samt ta ställning till om det finns behov av ytterligare kriminalisering av hindrande av polisens, räddningstjänstens och ambulanssjukvårdens ingripanden eller hjälpinsatser.

Våra förslag

I detta delbetänkande föreslår vi att följande ändringar ska göras i brottsbalken:

- Ett nytt brott med benämningen blåljussabotage förs in i 13 kap. brottsbalken. Brottet straffbelägger att angripa eller annars störa polis, räddningstjänst eller ambulanssjukvård på ett sätt som riskerar att allvarligt förhindra eller försena genomförandet av ett uppdrag.
- Straffet för grovt våld eller hot mot tjänsteman enligt 17 kap. 1 § brottsbalken höjs till fängelse i lägst ett år och högst sex år.
- En ny straffskärpningsgrund förs in i 29 kap. 2 § brottsbalken. Den innebär att domstolen ska se särskilt allvarligt på fall där den tilltalade med våld eller hot har angripit någon i eller med anledning av dennes yrkesutövning.

Härutöver föreslår vi att vissa ändringar ska göras i lagen (1975:688) om skydd för viss tjänsteutövning i syfte att förtydliga och förenkla tillämpningen av lagstiftningen. Vi föreslår också vissa språkliga moderniseringar av bestämmelserna i 17 kap. brottsbalken.

I direktiven till utredningen beskrivs att det på flera orter i landet förekommer social oro innefattande anlagda bränder och återkommande angrepp på samhällsnyttiga funktioner som polis, ambulans och räddningstjänstpersonal, s.k. blåljuspersonal, i form av bland annat stenkastning och våld vid uttryckning. Vid några tillfällen har situationerna urartat till rena kravaller och upplopp. Vidare anges att det förekommer skadegörelse riktad mot såväl polisbilar och andra uttryckningsfordon som polis- och brandstationer, socialkontor och annan viktig egendom. Orsaken till denna utveckling är enligt direktiven komplex och mångfasetterad. Klyftorna och segregationen i samhället och en ökad skillnad mellan olika områden i en och samma kommun när det gäller bland annat brottslighet och upplevd trygghet, arbetslöshet, skolresultat, samhällsservice och delaktighet utgör en del av den bakomliggande problembilden.

Utöver vad som anges i direktiven har medierna under sommaren 2017 särskilt uppmärksammat förekomsten av våld och hot mot sjukvårdspersonal. Vad som främst har rapporterats är hot och trakasserier i samband med vård av skottskadade personer med anknytning till gängkriminalitet i socialt utsatta områden. Situationen har beskrivits som mest allvarlig på akutmottagningar, men problemen synes även omfatta vårdavdelningar.

För att närmare kartlägga den i direktiven beskrivna problembilden har vi haft möten med främst myndigheter och arbetstagarorganisationer som är särskilt berörda av denna. Vidare har vi gjort studiebesök hos polisen i några socialt särskilt utsatta områden. Vi har också tagit del av bland annat statistik över förekomsten av hot av våld mot olika yrkeskategorier samt forskningsrapporter kring problemen.

Våra överväganden

Genom de möten och studiebesök som vi har deltagit i har vi fått en mycket samstämmig bild av förekomsten av angrepp, i form av bland annat stenkastning, mot polis räddningstjänst och ambulanssjukvård. Vi har också fått många exempel på hur samhällsnyttiga funktioner utsätts för våld och hot. I en del fall finns en koppling till situationen i socialt utsatta områden men problemet finns även generellt i samhället. Sammantaget har vi fått den bild som anges i våra direktiv bekräftad och vi har även kunnat konstatera att situationen är allvarlig.

Vid vår genomgång av gällande rätt har vi kommit fram till att det i nuvarande lagstiftning saknas ett heltäckande och adekvat straffrättsligt skydd mot angrepp på blåljusverksamhet, dels genom att det förstärkta straffrättsliga skydd avseende våld och hot mot tjänsteman som finns i 17 kap. brottsbalken som regel inte är tillämpligt på verksamheterna inom räddningstjänst och ambulanssjukvård, dels eftersom detta skydd inte omfattar egendom. Det kan härutöver ifrågasättas om nuvarande straffskalor tillräckligt väl speglar de mycket allvarliga konsekvenser som kan uppkomma vid angrepp på blåljusverksamheter, inte enbart för de

personer som utsätts för angreppet utan också i förhållande till de intressen som blåljusverksamheterna är satta att skydda.

När det gäller andra samhällsnyttiga funktioner har vi kunnat konstatera att förekomsten av våld och hot utgör både ett arbetsmiljöproblem för de berörda yrkesgrupperna och en risk för att verksamheten ska påverkas.

En utgångspunkt för våra överväganden när det gäller att tillgodose behovet av ett modernt straffrättsligt skydd har varit att åstadkomma detta utan att göra alltför stora systematiska ingrepp i brottsbalken. Skälet till detta är att vi har eftersträvat att lägga fram förslag som kan genomföras tämligen snabbt, utan att riskera att detta leder till oförutsedda konsekvenser med avseende på det redan existerande straffrättsliga skyddet.

Vi har gjort bedömningen att det inte finns tillräckligt starka skäl för att genomföra en större systematisk omarbeting av bestämmelserna i 17 kap. brottsbalken och därvid byta ut begreppet myndighetsutövning. Den nuvarande regleringen om bland annat våld och hot mot tjänsteman har funnits under lång tid och synes vara välfungerande. Inte heller i övrigt har det framkommit något som tyder på att det straffrättsliga skyddet bör konstrueras på ett annat sätt med avseende på det skyddsintresse som nuvarande bestämmelse syftar till att tillgodose. Mot denna bakgrund har vi dragit slutsatsen att behovet av ett modernt straffrättsligt skydd för blåljusverksamhet eller andra samhällsnyttiga funktioner i första hand bör tillgodoses genom andra lagtekniska lösningar än att omarbete 17 kap. brottsbalken.

De närmare skälen för införande av brottet blåljussabotage

Det saknas i dag en övergripande och heltäckande straffrättslig reglering som direkt syftar till att skydda den samhällsnyttiga funktion som blåljusverksamheten utgör. Det kan också ifrågasättas om de befintliga straffbestämmelser som kan vara tillämpliga tillräckligt speglar allvaret i att angripa blåljusverksamhet. Mot denna bakgrund och med hänsyn till den problembild som vi har fått oss till del framstår det som angeläget att tillskapa ett sådant heltäckande skydd.

När det gäller behovet av en utvidgad kriminalisering anser vi att blåljusverksamheten, det vill säga polis, räddningstjänst och ambulanssjukvård, intar en särställning. Det är främst två faktorer som utmärker dessa samhällsfunktioner.

För det första är verksamheten minuteroperativ; varje fördröjning i genomförandet av ett uppdrag kan få stora och ödesdigra konsekvenser för de intressen som verksamheten ska skydda, ytterst människors liv och hälsa. Det är således inte är möjligt att utan vidare avvakta med eller avbryta ett uppdrag tills hotet avväjts eller ytterligare skyddsåtgärder vidtagits.

För det andra utövas blåljusverksamheten mobilt och med relativt små enheter. Det betyder att det är svårt att minska eller undanröja riskerna för hot eller våld genom förebyggande åtgärder såsom förstärkt skalskydd på byggnader, inpasseringskontroll, inhägnader och ordningsvakter. Till detta

kommer att olika enheter inom blåljusverksamheten kan behöva tas i anspråk på skilda platser samtidigt, vilket betyder att den samlade kapaciteten kan minska väsentligt om en större styrka av säkerhetskäl behöver avdelas för ett enskilt uppdrag än vad som är nödvändigt för att klara uppdraget som sådant.

Det primära skyddsintresset för en ny reglering bör vara att säkerställa att polis, räddningstjänst och ambulanssjukvård kan fullgöra sina uppdrag utan att bli förhindrade eller försenade på grund av brottsliga angrepp eller andra otillbörliga åtgärder. Straffansvar bör därför inträda oavsett om angreppet riktar sig mot person eller egendom. Det bör vara tillräckligt att angreppet är typiskt sett sådant att uppdragets genomförande kan hindras eller försenas.

Blåljussabotage måste generellt sett anses ha ett betydande straffvärde och i svårighetsgrad ligga i nivå med de övriga sabotagebrotten i 13 kap. brottsbalken. Vi har därför föreslagit att det i likhet med övriga sabotagebrott ska införas dels en straffskala för normalbrottet om fängelse i högst fyra år, dels en straffskala för grovt blåljussabotage med straffskalan fängelse i lägst två år och högst 18 år eller på livstid. Som särskilda kriterier för att bedöma brottet som grovt bör gälla att gärningen

- har medfört betydande skada,
- har utövats i organiserad form, systematiskt eller föregåtts av särskild planering, eller
- annars har varit av särskild hänsynslös eller farlig art.

Hindrande av blåljusverksamhet skulle i vissa fall kunna tänkas få så allvarliga konsekvenser att gärningen blir att jämföra med de allra allvarligaste brotten i brottsbalken. Eftersom det är osäkert om det för sådana fall finns någon nu gällande bestämmelse som skulle kunna tillämpas och på ett riktigt sätt skulle spegla gärningens allvar, har vi ansett att det är motiverat att straffskalan för grovt blåljussabotage innefattar fängelse på livstid. Därmed uppnås också överensstämmelse med vad som föreskrivs för de övriga sabotagebrotten.

Närmare om skälen för att skärpa straffskalan för grovt våld mot tjänsteman

Syftet med bestämmelserna i 17 kap. brottsbalken är att ge ett förstärkt straffrättsligt skydd för åtgärder i myndighetsutövning genom att föreskriva en strängare straffskala än de straffskalor som följer av 3 och 4 kap. brottsbalken. Ett sådant förstärkt skydd är motiverat för att säkerställa att myndighetsutövning sker på ett korrekt sätt utan att beslutsfattaren påverkas av risken för att drabbas av hot eller våld. Straffvärdet hos ett fall av våld eller hot mot tjänsteman måste därför svara mot både straffvärdet hos våldet eller hotet som sådant och det straffvärde som ligger i risken för att beslutsfattandet påverkas.

Straffskalorna för vissa allvarliga våldsbrott, däribland grov misshandel och grovt olaga hot har nyligen setts över och skärpts. Någon motsvarande översyn gjordes inte i det sammanhanget av straffskalorna i 17 kap. brottsbalken. Såsom anges i våra direktiv kan detta i sig tala för att se över straffskalorna också i det kapitlet.

Den samlade bild som vi har fått av förekomsten av våld och hot mot samhällets företrädare är sådan att faran för otillbörlig påverkan bör tas på stort allvar. Det gäller inte enbart sådana hot eller sådan våldsutövning som har till syfte att direkt förhindra eller framtvunga ett visst handlande. Vi har bedömt att även nivån av hot och våld som sådan mot bland andra blåljuspersonal riskerar att leda till att beslutsfattandet kan påverkas.

Mot denna bakgrund anser vi att det finns skäl för att skapa större utrymme för att vid straffmätningen beakta den fara för otillbörlig påverkan som hot eller våld mot tjänsteman typiskt sett utgör.

Nuvarande straffskala för grovt våld eller hot mot tjänsteman är fängelse i lägst sex månader och högst fyra år. Vi anser att minimistraffet bör höjas till fängelse i ett år och maximistraffet till fängelse i sex år, för att på så sätt markera att straffvärdet för våld eller hot mot tjänsteman alltid är att anse som påtagligt högre än hos det våld eller hot som ingår i gärningen i sig.

Den föreslagna höjningen är inte avsedd att påverka gränsdragningen mellan den brottstypen och våld eller hot mot tjänsteman av normalgraden. Ett höjt minimistraff för det grova brottet leder emellertid även till ett ökat utrymme för att beakta brottets allvar inom straffskalan för normalbrottet.

Närmare om behovet av ett förstärkt straffrättsligt skydd för andra personalkategorier än blåljuspersonal

Under vårt utredningsarbete har vi kunnat konstatera att det vid sidan av blåljusverksamheten finns ett flertal samhällsnyttiga funktioner som i varierande grad utsätts för våld, hot och trakasserier. I den mån det handlar om funktioner som sysslar med myndighetsutövning och liknande uppgifter omfattas de i stor utsträckning av det förstärkta straffrättsliga skydd som föreskrivs i 17 kap. brottsbalken. Det finns emellertid ett inte obetydligt antal andra funktioner som, liksom räddningstjänsten och ambulanssjukvården faller utanför detta skydd.

Under sommaren 2017 har särskilt uppmärksammats de problem som kan uppstå i samband med vård av skottskadade personer med anknytning till gängkriminalitet, men också i övrigt finns en relativt sett stor utsatthet för våld och hot bland sjukvårdspersonal. Angreppen kan komma från såväl patienter som anhöriga och utomstående. Inte minst när vård eller annan omsorg tillhandahålls i vårdtagarens eget hem finns en utsatthet hos personalen.

Sjukvården måste utan tvekan vara att hänföra till kretsen av mycket viktiga samhällsfunktioner. Det är också oacceptabelt att de personer som verkar inom vården ska behöva utsättas för våld, hot och trakasserier i sitt arbete trots att deras uppgift inte är någon annan än att hjälpa och stödja.

Utöver sjukvården finns ett stort antal ytterligare funktioner som, i större eller mindre utsträckning, svarar mot samma kriterier. I ett modernt

samhälle är det över huvud taget mycket svårt att definiera en begränsad krets av funktioner som kan betraktas som samhällsnyttiga. För att samhället ska fungera och medborgarna erbjudas såväl trygghet, vård och service som möjlighet till utbildning, utveckling och försörjning måste en rad olika funktioner tillhandahållas. Detta talar för att ett förstärkt straffrättsligt skydd för samhällsnyttiga funktioner bör vara mycket vidsträckt. Inte minst ur rättvisesynpunkt skulle det framstå som otillfredsställande om ett förstärkt straffrättsligt skydd skulle avgränsas till viss verksamhet samtidigt som annan verksamhet med samma behov av skydd lämnades utanför.

Såväl sjukvård och annan vård och omsorg som utbildningsverksamhet bedrivs numera både i offentlig och privat regi. Verksamheten är ofta till huvuddelen offentligt finansierad, med bidrag av bland annat patientavgifter. Men även sådan verksamhet som traditionellt sett helt bedrivs i privat regi och finansieras av kunderna kan många gånger anses vara samhällsnyttig. Exempel på detta är banker, budtjänster och livsmedelsaffärer. Om servicefunktioner av dessa slag upphör inom ett område på grund av att personalen riskerar att utsättas för våld eller hot kan detta bidra till ytterligare utsatthet inom det berörda området och till ökat inflytande för kriminella strukturer. Mot denna bakgrund framstår det inte som en framkomlig väg att begränsa skyddet till enbart offentlig verksamhet eller offentligt finansierad verksamhet.

Sammantaget har vi gjort bedömningen att det finns ett tydligt behov av att förstärka det straffrättsliga skyddet mot våld och hot för ett flertal samhällsnyttiga funktioner, men att det inte är möjligt eller lämpligt att avgränsa ett sådant förstärkt skydd till vissa utpekade verksamheter eller yrkesgrupper. Ett förstärkt straffrättsligt skydd för samhällsnyttiga funktioner bör omfatta samtliga yrkesutövare.

Vi föreslår därför att det i 29 kap. 2 § brottsbalken införs en ny punkt som innebär att rätten vid bedömningen av straffvärdet som en försvårande omständighet särskilt ska beakta om den tilltalade har angripit någon med våld eller hot om våld i eller med anledning av dennes yrkesutövning. En sådan bestämmelse innebär alltså att straffet normalt sett ska bli högre om ett brott som innefattar våld eller hot om våld har riktat sig mot en anställd i en verksamhet och det sker medan den anställde är i tjänst eller med anledning av en åtgärd som den anställde har vidtagit när han eller hon har varit i tjänst. Med yrkesutövare avses förvärsarbete vilket omfattar såväl anställda som egen näringsverksamhet.

Närmare om förslaget om ändringar i lagen (1975:688) om skydd för viss tjänsteutövning

Av 17 kap. 5 § brottsbalken följer bland annat att det som sägs i d föregående paragraferna också ska gälla, om någon på sätt som i dess bestämmelser sägs förgriper sig mot eller hindrar den, som enligt särskild föreskrift ska ha samma skydd som är förenat med myndighetsutövning. I nuvarande reglering finns det angivet i olika författningar vilka som har detta utökade skydd. I lagen (1975:688) om skydd för viss tjänsteutövning finns det en uppräknning av olika kategorier som har detta utökade skydd.

Det finns emellertid även i andra författningar angivet att vissa kategorier har detta utökade skydd.

För att göra regleringen mer lättöverskådlig och enklare att tillämpa föreslår vi att samtliga hänvisningar till 17 kap. 5 § brottsbalken infogas i lagen (1975:688) om skydd för viss tjänsteutövning. Det är inte tänkt att ändringarna ska medföra någon förändring i fråga om tillämpningen. För att förtydliga i vilka situationer det utökade skyddet tar sikte på bör orden ”i tjänsteutövning” föras in i inledningen av lagen. Därigenom torde tillämpningen av bestämmelserna i 17 kap. brottsbalken förenklas med avseende på de fall där det utökade skyddet inte är knutet till myndighetsutövning.

Konsekvenserna av våra förslag

Våra förslag till författningsändringar innebär skärpta straff för vissa redan tidigare kriminaliserade gärningar. I den mån brotten medför fängelsestraff leder skärpningarna till att dessa blir längre. I viss utsträckning kan de föreslagna ändringarna leda till att utrymmet för att välja en icke frihetsberövande påföljd minskar.

Fler och längre fängelsestraff medför ökade kostnader hos Kriminalvården. Hur stor en sådan ökning kan komma att bli är svårt att beräkna och beror bland annat på i vilken utsträckning begångna brott kan utredas och lagföras.

Sammantaget bedömer vi att de kostnadsökningar som kan komma att uppstå till följd av våra förslag inte är större än att de kan rymmas inom befintliga ramar.

Ikraftträdande

Vi bedömer att lagstiftningen till följd av våra förslag kan träda i kraft tidigast den 1 januari 2019. Vi föreslår därför detta datum för ikraftträdande.

Förslag till lag om ändring i brottsbalken

Härigenom föreskrivs i fråga om brottsbalken
dels att det ska införas en ny paragraf, 13 kap. 5 c §, av följande lydelse,
dels att 13 kap. 12 §, 17 kap. 1, 4 och 5 §§ och 29 kap. 2 § ska ha
följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

13 kap.

5 c §

*Den som angriper eller annars
stör polis, räddningstjänst eller
ambulanssjukvård genom att*

*1. använda våld eller hot om våld
mot dess personal,*

*2. tillgripa eller skada fordon
eller annat hjälpmedel, eller*

*3. vidta annan otillbörlig åtgärd
döms, om gärningen är ägnad att
allvarligt hindra eller försena
genomförandet av ett uppdrag, för
blåljussabotage till fängelse i högst
fyra år.*

*Om brottet är grovt döms för
grovt blåljussabotage till fängelse
på viss tid, lägst två och högst arton
år, eller på livstid. Vid
bedömningen av om brottet är
grovt ska det särskilt beaktas om
gärningen*

1. har medfört betydande skada,

*2. har utövats i organiserad
form, systematiskt eller föregåtts av
särskild planering, eller*

*3. annars har varit av särskilt
hänsynslös eller farlig art.*

12 §¹

För försök, förberedelse eller
stämpling till mordbrand, grov
mordbrand, allmänfarlig ödelägg-
else, sabotage, grovt sabotage,

För försök, förberedelse eller
stämpling till mordbrand, grov
mordbrand, allmänfarlig ödelägg-
else, sabotage, grovt sabotage,

¹ Senaste lydelse 2016:508

kapning, sjö- eller luftfartssabotage, flygplatssabotage eller spridande av gift eller smitta eller till förgöring och för underlåtenhet att avslöja eller förhindra sådant brott döms det till ansvar enligt 23 kap.

kapning, sjö- eller luftfartssabotage, flygplatssabotage, *blåljussabotage*, *grovt blåljussabotage* eller spridande av gift eller smitta eller till förgöring och för underlåtenhet att avslöja eller förhindra sådant brott döms det till ansvar enligt 23 kap.

17 kap.

1 §²

Den som med våld eller hot om våld förgriper sig på en tjänsteman i hans eller hennes myndighetsutövning eller för att tvinga tjänstemannen till eller hindra honom eller henne från en åtgärd i myndighetsutövningen eller för att hämnas för en sådan åtgärd döms för våld eller hot mot tjänsteman till böter eller fängelse i högst två år. Detsamma gäller om någon på detta sätt förgriper sig mot en tjänsteman som tidigare har utövat myndighet för vad han eller hon har gjort eller underlåtit att göra i myndighetsutövningen.

Om brottet är grovt döms för grovt våld eller hot mot tjänsteman till fängelse i lägst *sex månader* och högst *fyra* år. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om gärningen

Om brottet är grovt döms för grovt våld eller hot mot tjänsteman till fängelse i lägst *ett* och högst *sex* år. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om gärningen

1. har innefattat våld av allvarligt slag,
2. har innefattat hot som påtagligt har förstärkts med hjälp av vapen, sprängämne eller vapenattrapp eller genom anspelning på ett våldskapital eller som annars har varit av allvarligt slag, eller
3. annars har varit av särskilt hänsynslös eller farlig art.

4 §³

Den som, *utan att fall är för handen som förut i detta kapitel är sagt*, genom att sätta sig till motvärn eller eljest med våld söker hindra någon i hans myndighetsutövning, döms för våldsamt motstånd till böter eller fängelse i högst sex månader.

Den som, *på annat sätt än som tidigare sagts i kapitlet*, genom att sätta sig till motvärn eller annars med våld söker hindra någon i hans eller hennes myndighetsutövning, döms för våldsamt motstånd till böter eller fängelse i högst sex månader.

5 §⁴

Vad i 1, 2 och 4 §§ *stadgas skall ock* gälla, om någon på sätt som i nämnda paragrafer *sägs* förgriper

Vad *som anges i 1, 2 och 4 §§ ska också* gälla, om någon på sätt som *framgår i* nämnda paragrafer

² Senaste lydelse 2016:508

³ Senaste lydelse 1975:667

⁴ Senaste lydelse 1975:667

sig mot eller hindrar den, som enligt särskild föreskrift *skall åtnjuta* samma skydd som är förenat med myndighetsutövning eller som är eller har varit kallad att biträda förrättningsman vid åtgärd som omfattas av sådant skydd.

förgriper sig mot eller hindrar den, som enligt särskild föreskrift *ska ha* samma skydd som är förenat med myndighetsutövning eller som är eller har varit kallad att biträda förrättningsman vid åtgärd som omfattas av sådant skydd.

29 kap.

2 §⁵

Som försvårande omständigheter vid bedömningen av straffvärdet ska, vid sidan av vad som gäller för varje särskild brottstyp, särskilt beaktas

1. om den tilltalade avsett att brottet skulle få allvarigare följder än det faktiskt fått,

2. om den tilltalade visat stor hänsynslöshet,

3. om den tilltalade utnyttjat någon annans skyddslösa ställning eller svårigheter att värja sig,

4. om den tilltalade utnyttjat sin ställning eller i övrigt missbrukat ett särskilt förtroende,

5. om den tilltalade förmått någon annan att medverka till brottet genom tvång, svek eller missbruk av hans eller hennes ungdom, oförstånd eller beroende ställning,

6. om brottet utgjort ett led i en brottslighet som utövats i organiserad form eller systematiskt eller om brottet föregåtts av särskild planering,

7. om ett motiv för brottet varit att kränka en person, en folkgrupp eller en annan sådan grupp av personer på grund av ras, hudfärg, nationellt eller etniskt ursprung, trosbekännelse, sexuell läggning eller annan liknande omständighet, *eller*

8. om brottet varit ägnat att skada tryggheten och tilliten hos ett barn i dess förhållande till en närstående person.

7. om ett motiv för brottet varit att kränka en person, en folkgrupp eller en annan sådan grupp av personer på grund av ras, hudfärg, nationellt eller etniskt ursprung, trosbekännelse, sexuell läggning eller annan liknande omständighet,

8. om brottet varit ägnat att skada tryggheten och tilliten hos ett barn i dess förhållande till en närstående person, *eller*

9. om den tilltalade med våld eller hot om våld angripit någon i eller med anledning av dennes yrkesutövning.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2019.

⁵ Senaste lydelse 2010:370.

Förslag till lag om ändring i lagen (1975:688) om skydd för viss tjänsteutövning

Härigenom föreskrivs att lagen (1975:688) om skydd för viss tjänsteutövning¹ ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Skydd som avses i 17 kap. 5 § brottsbalken ska tillkomma

1. befattningshavare som *handhar* säkerhets- eller ordningstjänst vid kanal- eller slussverk eller järnvägsanläggning eller flygplats;

2. den som för försvaret fullgör bevaknings- eller ordningsuppgift och därvid bär uniform eller märke som tydligt utvisar denna uppgift;

3. trafiktjänsteman för vilken bestämmelserna i 4 kap. ordningslagen (1993:1617) gäller enligt vad som sägs i 2 § nämnda kapitel.

Föreslagen lydelse

Skydd som avses i 17 kap. 5 § brottsbalken ska, i tjänsteutövningen, tillkomma

1. befattningshavare som *har hand om* säkerhets- eller ordningstjänst vid kanal- eller slussverk eller järnvägsanläggning eller flygplats;

2. den som för försvaret fullgör bevaknings- eller ordningsuppgift och därvid bär uniform eller märke som tydligt utvisar denna uppgift;

3. trafiktjänsteman för vilken bestämmelserna i 4 kap. ordningslagen (1993:1617) gäller enligt vad som sägs i 2 § nämnda kapitel.

4. *den som är godkänd för anställning i bevakningsföretag som avses i lagen (1974:191) om bevakningsföretag och har till uppgift att utföra bevakningstjänst (väktare);*

5. *tulltjänsteman från den andra staten under utövning här i riket av tulltjänst, som omfattas av gränstullsamarbete enligt lagen (1959:590) om gränstullsamarbete med annan stat;*

6. *utländska tjänstemän som utövar myndighet enligt lagen (2000:1219) om internationellt tullsamarbete i Sverige på motsvarande sätt som om det varit fråga om svensk myndighetsutövning;*

7. *utländska tjänstemän som utövar myndighet i Sverige enligt lagen (2017:496) om internationellt polisiärt samarbete på motsvarande sätt som om det varit fråga om svensk myndighetsutövning.*

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2019.

Förslag till lag om ändring i lagen (1974:191) om bevakningsföretag

Härigenom föreskrivs att 7 § lagen (1974:191) om bevakningsföretag ska upphöra att gälla vid utgången av december 2018.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2019.

Förslag till lag om ändring i lagen (1959:590) om gränstullsamarbete med annan stat

Bilaga 2

Härigenom föreskrivs att 8 § lagen (1959:590) om gränstullsamarbete med annan stat ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

8 §¹

Tulltjänsteman från den andra staten *åtnjuter* under utövning här i riket av tulltjänst, som omfattas av gränstullsamarbete, *skydd enligt 17 kap. 5 § brottsbalken men skall icke* vara underkastad ansvar enligt 20 kap. *samma balk*.

Tulltjänsteman från den andra staten *ska* under utövning här i riket av tulltjänst, som omfattas av gränstullsamarbete, *inte* vara underkastad ansvar enligt 20 kap. *brottsbalken*.

Har svensk tulltjänsteman eller tjänsteman vid den svenska kustbevakningen, då han i anledning av gränstullsamarbete haft att utöva tulltjänst för den andra staten, begått brott som avses i 20 kap. 1–3 §§ brottsbalken eller eljest gjort sig skyldig till tjänsteförseelse, skall så anses som om han begått brottet eller gjort sig skyldig till förseelsen under utövning av svensk tulltjänst.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2019.

¹ Senaste lydelse 1988:433

Förslag till lag om ändring i lagen (2000:1219) om internationellt tullsamarbete

Häri genom föreskrivs att 3 kap. 7 § lagen (2000:1219) om internationellt tullsamarbete ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 kap.

7 §

Utländska tjänstemän som utövar myndighet enligt denna lag i Sverige skall vara skyddade enligt 17 kap. 1, 2 och 4 §§ brottsbalken på motsvarande sätt som om det varit fråga om svensk myndighetsutövning.

Utländska tjänstemän som utövar myndighet enligt denna lag i Sverige *skall* vara ansvariga för tjänstefel enligt 20 kap. 1 § brottsbalken på motsvarande sätt som om det varit fråga om svensk myndighetsutövning.

Utländska tjänstemän som utövar myndighet enligt denna lag i Sverige *ska* vara ansvariga för tjänstefel enligt 20 kap. 1 § brottsbalken på motsvarande sätt som om det varit fråga om svensk myndighetsutövning.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2019.

Förslag till lag om ändring i lagen (2017:496) om internationellt polisiärt samarbete

Bilaga 2

Härigenom föreskrivs att 5 kap. 2 § lagen (2017:496) om internationellt polisiärt samarbete ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

5 kap.

2 §

Utländska tjänstemän som utövar myndighet i Sverige enligt denna lag ska vara skyddade enligt 17 kap. 1, 2 och 4 §§ brottsbalken på motsvarande sätt som om det varit fråga om svensk myndighetsutövning.

Utländska tjänstemän som utför uppgifter i Sverige enligt denna lag ska vara ansvariga för olaga diskriminering enligt 16 kap. 9 § brottsbalken på motsvarande sätt som den som är anställd i svensk allmän tjänst. Innefattar uppgifterna myndighetsutövning ska tjänstemännen även vara ansvariga för tjänstefel enligt 20 kap. 1 § brottsbalken på motsvarande sätt som om det varit fråga om svensk myndighetsutövning.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2019.

Förteckning över remissinstanserna

Yttrande över betänkandet har avgetts av Riksdagens ombudsmän, Hovrätten för Västra Sverige, Hovrätten över Skåne och Blekinge, Stockholms tingsrätt, Malmö tingsrätt, Göteborgs tingsrätt, Örebro tingsrätt, Umeå tingsrätt, Justitiekanslern, Domstolsverket, Åklagarmyndigheten, Polismyndigheten, Säkerhetspolisen, Kriminalvården, Brottsförebyggande rådet, Brottsoffermyndigheten, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, Kustbevakningen, Socialstyrelsen, Statens institutionsstyrelse, Barnombudsmannen, Arbetsgivarverket, Försvarsmakten, Tullverket, Sjöfartsverket, Stockholms läns landsting, Västra Götalands läns landsting, Skåne läns landsting, Örebro läns landsting, Umeå kommun, Jönköpings kommun, Luleå kommun, Storstockholms brandförvar, Södra Älvsborgs Räddningstjänstförbund, Räddningstjänsten Storgöteborg, Räddningstjänsten Skåne Nordväst, Räddningstjänsten Syd, Lunds universitet (Juridiska fakulteten), Uppsala universitet (Juridiska institutionen), Göteborgs universitet (Handelshögskolan, Juridiska institutionen), Arbetsmiljöverket, Sveriges Kommuner och Landsting, Sveriges advokatsamfund, Ambulansförbundet, Brandmännens Riksförbund, Vårdförbundet, Polisförbundet, Sveriges förenade ordningsvakter, Säkerhetsföretagen, SOS Alarm och Avfall Sverige.

Utöver remissinstanserna har även Seko, Akademikerförbundet SSR, Lärarnas Riksförbund, Röda Korset, Jägarnas Riksförbund, Svenska Journalistförbundet, TULL-KUST, Sveriges läkarförbund, Naturvetarna, Jusek, Kommunal och Svenska Transportarbetarförbundet inkommit med skriftliga synpunkter på utredningens delbetänkande.

Landsorganisationen i Sverige (LO) och Sveriges Akademikers Centralorganisation (Saco) har avstått från att yttra sig.

Uppsala kommun, Torsby kommun, Gotlands kommun, Nerikes Brandkår, Södertörns brandförvarsförbund, Räddningstjänsten DalaMitt, Mälardalens Brand- och Räddningsförbund, Tjänstemännens centralorganisation (TCO), Svenskt Näringsliv, Sveriges domareförbund, Säkerhetsbranschen, TU – Medier i Sverige, Utgivarna, Riksförbundet Kriminellas Revansch I Samhället, KRIS, och X-CONS har beretts tillfälle att yttra sig men inte inkommit med något yttrande.